

Arabako Zainketen Liburu Zuria:

LANKIDETZA
ZAINTZEN DUEN
LURRALDE BATENTZAT

araba álava
foru aldundia diputación foral

AURKIBIDEA

1. LABURPENA	3
2. SARRERA	5
3. METODOLOGIA ETA PARTE HARTU DUTEN ERAGILEAK.....	8
4. ETORKIZUNeko ZAINtZA-LANETARAKO ESTRATEGIKOAK DIREN ALORRAK...	10
1. ALORRA. ZAINtZA BIZIALDIAN ZEHar. PREBENTZIOA	11
2. ALORRA. PERTSONALIZATZEA ARDATZ	13
3. ALORRA. ESKURAGARRITASUNA.....	15
4. ALORRA. KOMUNITATEAREN PROTAGONISMOA ETA INSTITUZIONALIZAZIOARI ALTERNATIBAK	18
5. ALORRA. PARADIGMA ALDAKETA EGOITZETAKO ZAINtZAN	20
6. ALORRA. LANKIDETZAZKO GOBERNANTZAREN ALDE	22
7. ALORRA. LURRALDE OREKA	24
8. ALORRA. EBALUAZIOA ETA BERRIKUNTZA AKUILU	25
9. ALORRA. PROFESIONALIZAZIOA ETA FORMAZIOA.....	27
10. ALORRA. ZAINtZAREN KULTURA. AITORTZA ETA ERANTZUKIZUN PARTEKATUA.....	28
5. ERREFERENTZIA BIBLIOGRAFIKOAK.....	31

Arabako Zainketen Liburu Zuria:

LANKIDETZA ZAINTZEN DUEN LURRALDE BATENTZAT

1. LABURPENA

2022ko irailean, Zaintzen Europako Estrategia aurkeztu zuen Europako Batzordeak, Europako Batasunean kalitatezko zaintza-zerbitzu eskuragarriak eta irisgarriak bermatzeko eta zaintzen duten pertsonen (profesionalak izan edo ez) zein zainduen egoera hobetzeko.

Jarraibide hori aintzat hartuta, EAEko 2023-2026rako Gizarte-zerbitzuen II. Plan Estrategikoak zaintza-eredua aldatzea du helburu, zaintza komunitarioa eta prebentzioa berariaz landuta.

Bide beretik, Arabako Foru Aldundiaren Gizarte Politiketako Sailak Batzar Nagusietan 2023ko urrian aurkeztu zuen *Arabako zaintza-eredu berri bateranzko trantsizioa gidatuko duten printzipioen dekalogo*a dokumentua. Bertan, argi adierazten da herritarrei banakako arreta duina ematea lehenesten dela, komunitatean integratzea, bitartekoak egoki uztartzea, gobernantzan esku-hartzea eta sektoreko langileen egoera hobetzea.

Dekalogo horretatik abiatuta eta diagnostiko lan bateratua, hainbat eragilerekin prozesu parte-hartzaile emankorra egin eta dokumentu ugari bildu eta zorrotz aztertu ondoren, liburu zuri hau osatzen duten hamar arloak honako adostasun teoriko eta araubidezkoetan oinarritzen dira:

1. Zaintza pertsonaren bizitza osoan etenik ez duen zerbitzu da, eta horrela ulertu behar da,

berariaz landuz prebentzioa, arazoei aurrea hartzea eta autonomia.

2. Ezinbestekoa da herritar bakoitzari egokitu-tako zerbitzua ematea, arreta horren kalitatea bermatu eta pertsona horren eskubideak bete daitezen, eta horrek zerbitzuak, prozesuak eta profesionalen egitekoa birpentsatzea eta doitzea dakar.
3. Erabateko heldutasun nahitaezkoa da zaintza-eskubidea bete eta ekitatea ziurta dadin.
4. Komunitatea zaintzarako eremu bidezkoa eta estrategikoa da, eta ez osagarri informal hutsa.
5. Beharrezkoa da egoitzetako arreta nabarmen aldatzea, eredu goxoago, irekiago eta eguneroko bizimoduan zentratuagoak bultzatu aldera.
6. Zaintza-lanen berezko konplexutasunak maila askotako elkarlanean eta ardura partekatuan oinarritutako kudeaketa eskatzen du.
7. Lurralde-oreka justizia sozialaren eta kohe-sioaren ezinbesteko dimentsioa da.
8. Ebaluazioa eta berrikuntza hobetzeko eta ikasteko funtsezko tresnak dira.

9. Profesionalizazioa ezinbestekoa da, sistemak iraun dezan.

10. Zaintzaren kulturak gizartea aldatzea eskatzen du, horren garrantzia aitortu dezagun, baliabideak egoki banatu ditzagun eta denok horretaz arduratu gaitezen.

Alor horiek elkarri lotuak daude, elkarri eragiten diote, eta sistema bakar bat osatzen dute, ez baitaude isolaturik; beraz, eremu horietako bakoitzean esku hartzen denean, maila askotako ikuspegi orokorretik heldu behar zaie, zaindutako pertsonen bizi-kalitatea, autonomia eta ongizatea hobetzeko, bizitokiaren eta gizarte-mailaren arabera aldeak murrizteko eta Arabako Lurralde Historikoaren zaintza-sistemak iraungo duela bermatzeko. Arabako zaintza-lanen gaineko liburu zuriak hartzen dituen esparruak honako lan-ildo hauetan laburbildu litezke.

- ✓ Prebentzioan, norbanakoari egokitutako arretan eta komunitatearekiko gertutasunean oinarritutako zaintza-sistema indartzea, erabateko eskuragarritasuna eta lurralde-oreka bermatuta egon daitezen.
- ✓ Egoitzetako egungo arreta-eredua aldatzen jarraitzea.
- ✓ Profesionalizazioa areagotzea eta sektoreko langileen egoera hobetzea.

- ✓ Elkarlanean eta ardura partekatuan oinarritutako gobernantza sortzea eta berrikuntzaren eta ebaluazioaren kultura sendotzen ahalegintzea.

Izan ere, nazioartean gero eta agerikoagoa da prebentziora, norbanakoarengan eta komunitatean zentratutako arretara eta sektoreen arteko koordinaziora bideratutako sistemek emaitza hobeak erdiesten dituztela, baliabideak egokiago erabilia.

Arabako zaintza-lanei buruzko liburu zuria osatzeko metodologiak elkarren segidako hiru fase izan ditu, eta dokumentu analisia eta azterketa kualitatiboa uztartu dira, hainbat informazio-iturri eta ikuspegi bateratzeko eta zaintza-sistemaren premiei eta erronkei zorroztz eta bateratasunez heltzen zitzaiela ziurtatzeko.

Zaintza-sistemaren parte diren hainbat eta hainbat eragilek hartu dute esku prozesu horretan, eta horrek azterketak aberastea, ikuspegiak elkarri trukatzeko eta atera diren ondorioei babes handiagoa ematea ekarri du. Arretaren eta zaintzaren alorreko entitateak daude parte-hartzaileen artean, gizartearen hirugarren sektoreko erakundeak, gizarte inklusioan eta laguntzan espezializatutako eragileak, pertsonak zaintzen eta berrikuntzan eskarmentua duten fundazioak, eta baita instituzio akademikoak ere.

2. SARRERA

EAEko Gizarte-zerbitzuei buruzko abenduaren 5eko 12/2008 Legeak aurreikusten zuen arretaren eta zaintzaren alorra berehalakoan aldatuko zela gure gizartean. Lege horrek Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema ongizate-estatuaren euskarritzat jotzen du, herritar guztientzako erantzukizun publikoko sistema gisa eratuta. Printzipio horretatik abiatuta, araubidea eta kontzeptu-esparrua garatu eta osatu egin dituzte azken hamarkadetan gizartean gertatu diren aldaketa handiek, besteak beste, aldaketa demografikoek eta emakumezkoen parte-hartze ia hutsean oinarritutako familia-ereduaren gainbeherak. Horrenbestez, zaintza-politika berri bateranzko urratsak egitea erronka saihestezina da.

2022ko irailean, berriz, Zaintzen Europako Estrategia aurkeztu zuen Europako Batzordeak, Europako Batasunean kalitatezko zaintza-zerbitzu eskuragarri eta irisgarriak bermatzeko eta zaindarien (profesionalak izan edo ez) eta zainduen egoera hobetzeko.

Estrategia horren arabera, iraupen luzeko zaintza-lanak “pertsonen ematen zaizkien zerbitzuetan edo laguntzetan datza, luze jotzen duten hauskortasun mental eta/edo fisikoaren, eritasun eta/edo desgaitasunen ondorioz, eguneroko bizimoduan laguntza eta/edo arreta mediku iraunkorra behar izaten dutenean”. Hala ere, asko dira oraindik zerbitzu horiek jasotzerik ez dutenak, eskuragarri ez dituztelako edo garestiegia direlako.

Bestalde, batzordeak kide diren estatuei gomendatzen die herrialde osorako planak presta ditzatela, iraupen luzeko arreta hori garaiz jasotzeko eta integrala eta eskuragarria izateko. Azken batean, iraupen luzeko arreta behar duen pertsona ororen bizimodua duina izatea da helburua, eskaintza handituz eta zerbitzu profesionalak (etxez etxeko laguntza, hurbileko arreta eta egoitzetako arreta) egoki uztartuta daudelarik. Horretarako, horiek eskuratzeko bizi-tokiaren arabera aldeak gainditu, arreta-zerbitzuak emateko garaian konponbide digital intuitiboak ezarri eta iraupen luzeko zaintza-zerbitzu eta -instalazioak desgaitasunen bat duten guztien eskura jarri, iraupen luzeko arreta ematen dutenei kalitate handiko irizpide eta arauak bermatu, zaindari ez profesionalak lagundu —maiz artatuaren familiarrak eta emakumezkoak izaten direnak—, formazioaren, aholkularitzaren eta laguntza psikologiko eta finantzarioaren bitartez, eta iraupen luzeko zaintzen finantzazio egoki eta iraunkorra bideratu beharra dago.

Jarraibide horiek aintzat hartuta, bai *Komunitatean arreta-eredu berri baterako estatu-estrategia 2024-2030* dokumentuak, bai *EAEko 2023-2026rako Gizarte-zerbitzuen II. Plan Estrategikoak*, zaintza-eredua eraldatu nahi dute, familiako ohiko zaintza-sistematik zaintzaren gizarte-antolaketan oinarritutako batera heltzeko. Zaintza komunitarioan eta gertutasunean funtsatutako sistema bat, prebentzioa eta pertsonalizazioa hobesten dituen, 2030erako aurreikusten diren erronka demografikoei aurre egiteko gauza izango dena.

Testuinguru honetan, Arabako Foru Aldundiak, Gizarte Politiketako Sailaren bidez, zaintza-lanen gaineko gogoeta estrategikorako prozesu bat bultzatu du, betiere lan horiek jasotzen dituztenen eta burutzen dituztenen ikuspegiak kontuan hartuta. Hausnarketa honek gure komunitatean zaintzaren egungo eta etorkizuneko erronkak konplexuak, ertz askokoak eta elkarri lotuak direla onartzea du abiaburu, eta, hortaz, horiek eskatzen dituzten konponbideak ere halakoxeak izango dira. Horren guztiaren ildo estrategikoen berri eman zuten 2023ko urrian, Batzar Nagusietan, *Arabako zaintza eredu berri bateranzko trantsizioa gidatuko duten printzipioen dekalogo* dokumentua aurkeztu zutenean.

Beraz, Arabako zaintza-lanen gaineko liburu zuria taxutzeko lanak gizarte, demografia eta lurraldea erabat aldatzen ari diren garai batean egin dira, eta eraldatze horrek arreta- eta zaintza-eredu tradizionalak sakon aztertzea behartzen gaituzte ezinbestean. Populazioaren zahartzeak, kalteberatasun-kasuak eta kronifikatutako egoerak ugaritzeak, familia-egiturak aldatzeak, bizitokiaren araberako aldeak eta zaintza-beharren konplexutasuna areagotzeak premiatzen gaituzte egungoa baino zaintza-paradigma prebentiboago, pertsonalizatuago, komunitarioago eta iraunkorrago baterantz urratsak ematera, politika publikoaren ikuspegi eraldatzailea martxan jar dadin, zaintza-eredu tradizionalak kolokan jartzen dituzten demografia-, gizarte- eta lurralde-aldaketei egoki erantzuteko.

Azken batean, prebentzioak, norbanakoarengan, harremanetan eta komunitatean zentratutako arretak eta sektoreen arteko koordinazioak emaitza hobeak lortzea dakarte, baliabideen erabilera egokiagoarekin batera, betiere honako irizpide hauek abiaburu izanda:

- Eskubideen eta bizitza-zikloaren gaineko ikuspegia, zaintza gizarte-eskubidetzat eta bizitza osoa hartzen duen erantzukizun kolektibo gisa aitortzen duena,
- zientzia eta ebaluazioan oinarritutako jakintza, azterketa konparatibotik, ikerketa

aplikatutik eta iraupen luzeko zaintza-politikak ebaluatzetik eratortzen dena eta

- Arabako errealitatera eta bertako eragileetara moldatzea.

Horregatik, planteatu diren erronkei heltzeko, eta horiek lortu nahian, elkarlanean eta erantzukizun partekatuen gobernantza estrategiaren bitartez ekin diogu prozesu honi. Ikuspegi metodologiko horri esker eragile askoren hainbat ezagutza, bitarteko, esperientzia eta gaitasun uztartu ahal izan dira, eta horrek konplexutasun handiko arazo publikoei erantzun adostu eta berritzaileak sortzea ekarri du. Bide batez, gobernantza-eredu horrek bide ematen die zaintzaren alorrean diren askotariko ikuspuntu, interes eta iritziei, eta horiek egoki bilbatzea eta bateratzea errazten du. Baina, aldi berean, partekatutako erantzukizunean oinarritutako lan-esparrua ere ezartzen du.

Ikuspuntu horretatik, hortaz, liburu zuri honek biltzen dituen gomendioak ez dira diagnostiko eta elkarrekin egindako ariketa huts gisa hartzen; horrez gain, **etorkizunean, Arabako zaintzaren alorreko politika publikoak planifikatzeko, koordinatzeko eta garatzeko hartuko diren erabaki estrategikoak norabideratuko eta zehazgarrituko dituen irizpide** ere baitira. Dokumentu honen bitartez esku-hartzeak bide berean jarri nahi dira, jardunbide jakin batzuk lehenetsi eta zaintza-sistemaren koherentzia sendotu, pertsonak eta haien harremanak erdigunean paratzen dituzten eredu oso eta iraunkorretara urratsez urrats hurbiltzeko.

HELBURUAK

Arabako Lurralde Historikoan zaintzaren egoera zein den aztertzeko eta horren gaineko gogoeta estrategikoa egiteko prozesu parte-hartzailea eta zorrotza gauzatzea izan da helburu nagusia, lankidetzazko gobernantzaren ikuspegitik, zaintza-sistemak zer indargune, ahulezia eta aukera dituen ikusteko eta zaintza-politika publikoen kalitatea, iraunkortasuna eta ekitatea hobetuko duen erreferentziazko esparru bat osatzeko, betiere giza eskubideak, genero-ber-

dintasuna eta gizarteko eragile guztien erantzukizun partekatua aintzat hartuta.

Xede nagusi horretatik honako helburu espezifikoak zehaztu dira:

1. Arabako Lurralde Historikoko **zaintza-sistemaren egungo egoera aztertzea**, arreta ematen den testuinguruetan, komunitatean zein egoitzetan, dauden premiak, erronkak eta lehentasunezko esku-hartze arloak zein diren identifikatzeko.
2. Erabiltzaileen autodeterminazioa eta autonomia eta nork bere bizitza-proiektua aurrera eraman ahal izatea bermatzeko **zer hobetu daitekeen identifikatzea**, pertsona erdigunean jartzen duten eta norbanakoari egokitzen zaizkion arreta-eredu iraunkorrak indartuta.
3. **Konplexutasun maila altuko egoeren aurreko erantzuna hobetzea** (esaterako, osasun mentalari, gizarte-bazterketari edo gaixotasun kronikoei lotuak), jarduera prebentibo, komunitario eta tartean diren sistemen elkarlanaren bitartez, bizialdi osoko babesa ziurtatzeko.
4. Zaintza-sistemaren iraunkortasuna, irisgarritasuna eta kalitatea sustatzeari begirako **gomendioak zehaztea**, giza eskubideekin, lurralde-ekitatearekin eta norbanakoaren egoerara moldatzearekin bat datozen jokabide egokiak bilduko dituztenak.
5. Iraupen luzeko zaintza-lanak benetan jaso ahal izatea ekarriko duten **hobekuntzak proposatzea**, egungo baliabideak eta zerbitzuak ekitatez eskuratu daitezen, bizitokiari lotutako zailtasunak eta antolaketa eta administrazio aldetiko mugak arinduta, bikoiztasunak saihestu eta erabilgarri dauden bitartekoak ahal den ondoena balia daitezen.
6. **Elkarlanean eta erantzukizun partekatuan oinarritutako gobernantza-eredu bat bultzatzea**, zaintza-sistemako eragile nagusiak lankidetzan jarriko dituen, haien parte-hartzea, erantzukizun partekatua eta zaintza-politika publikoen planifikazioaren eta gauzatzearen gaineko adostasuna bultzatuz.

3. METODOLOGIA ETA PARTE HARTU DUTEN ERAGILEAK

Arabako zaintza-lanen gaineko liburu zuria osatzeko erabili den metodologia elkarren segidako hiru fasetan eraiki zen. Horietan zehar azterketa dokumentala, analisi kualitatiboa eta teknikoak tartekatuta, hainbat informazio-iturri eta ikuspegi txertatzeko eta zaintza-sistemaren erronkei bateratasunez eta zorrotz heltzeko.

Zaintza-sisteman esku hartzen duten funtsezko hainbat eragilek hartu zuten parte prozesuan, eta horrek azterketa aberastea, ikuspegiak parakatzea eta lortutako ondorioen balioa areagotzea ekarri zuen. Besteak beste, arretaren eta zaintza-lanen esparruko entitateek jardun zuten prozesuan, gizartearen hirugarren sektoreko erakundeek, gizarteratzean eta gizarte-laguntzan espezializatutako entitateek, berrikuntzan eta pertsonen zaintzan eskarmentua duten fundazioek, eta baita instituzio akademikoek ere. Prozesuan aritu ziren norbanakoak, berriz, haien jarduera-eremua eta erreferentzia-esparrua zein zen aztertuta gonbidatu ziren, ahal zen ordezkaritzarik zabalena lortze aldera.

Hasierako diagnostiko-fasean, sei saio egin ziren bi lantaldetan. Egoitzen arloa eta arlo komunitarioa jorratzeko talde banatan. Zaintzen-sistemaren alderdi ugari zehatzago eta modu espezializatuagoan heldu ahal izateko erabaki zen bi alor horiek bereiztea. Horrela aritzeak errealitate, arlo bakoitzaren ezaugarri, funtzio-namendu-logika, araubide eta erronka bereiztuak aztertzea erraztu zuen, eta baita iraupen luzeko zaintza-lanak egiten diren testuinguruei

egokitutako ekarpenak jasotzea ere. Lantalde bakoitza hirutan elkartu zen, zaintza-sistemaren indargune, ahulezia eta aukera nagusiak zein diren zehaztera bideratutako lan-saioetan.

Behin diagnosi-fasea bukatuta, gomendioak taxutzeko faseari ekin zitzaion. Horretarako, taldeek beste hiruna lan-saio egin zituzten, proposamenak biltzeko, aurretiaz identifikatutako elementuetatik abiatuta, lan-ildoak eta hobetzeko proposamenak zehazteko. Bilera horietan Arabako Foru Aldundiak sustatutako zaintza-ereduarekin eta erreferentziazko esparru estrategikoekin bat zetozen proposamenak adosteko urratsak egin ziren.

Honako entitate hauek osatu zituzten lan-taldeak:

- ▶ ASCUDEAN (Familia zaintzaileen eta mendetasuna duten pertsonen elkarte)
- ▶ AEZLE (Arabako Etxeko eta Zaintzako Langileen Elkarte)
- ▶ AyG Asistencial
- ▶ Gasteizko Udala
- ▶ Caritas
- ▶ Arabako Hiesaren Aurrak Batzordea
- ▶ Arabako Gurutze Gorria
- ▶ Matia fundazioa

- ▶ Xilema fundazioa
- ▶ Gizarte Ongizaterako Foru Erakundea (GOFE)
- ▶ Talur
- ▶ Sartu
- ▶ Mondragon Unibertsitatea
- ▶ Deustoko Unibertsitatea
- ▶ EHU

2026ko urtarrilaren 27an, dokumentu honen lehendabiziko zirriborroa aurkeztu zen. Lan-saio horretan parte hartzeko gonbita egin zitzairen sektore-kontseiluei, Arabako Gizarte Zerbitzuen Lurralde Kontseiluari, GOFeko sindikatu-atalei eta proiektu honen lehenengo fasean parte hartu ez zuten Arabako zaintza-lanen munduko hainbat eragileri.

Haien parte-hartzearen bitartez prozesuaren gaineko ikuspegia zabaldu egin zen, eta dokumentua bera aberastu, lehenagoko lan-saioetan osatu zen zirriborroa aztertzeko aukera izan baitzuten, eta baita ekarpenak, iruzkinak eta iradokizunak egitekoa ere. Testua berriz orrazte horren ondorioz, ikuspegi berriak txertatu ziren, eta oraingo dokumentua eragile gehiagoren parte-hartze eta adostasunaren emaitza da. Lan horretan esku hartu zuten entitateak honako hauek dira:

- ▶ Ikatzbizi eguneko zentroa
- ▶ Gizarte Ekimeneko Enplegu Zentro Berezia, RAEP (ASAFES)

- ▶ Eusko Jaurlaritza
- ▶ Beti Gizartean fundazioa
- ▶ Hirukide, Euskadiko kide ugariko familien federazioa
- ▶ Itxaropenaren Telefonoa
- ▶ Adimen Ezintasuna duten Pertsonen aldeko Arabako Elkartea (APDEMA)
- ▶ AFAREN Berdintasun eta Giza Eskubideen Saila
- ▶ IRSEARABA Koop.S.
- ▶ Arabako Landa Eremuko Oinarrizko Gizarte Zerbitzuak
- ▶ Eginaren Eginez
- ▶ Buru Gaixotasuna duten Pertsonen eta Senideen Aiarako Elkartea (ASASAM)
- ▶ SIIS – Gizarte Informazio eta Ikerketa Zerbitzua
- ▶ SATSE— Erizaintza Sindikatua

Modu osagarrian, prozesuak azterketa tekniko eta dokumentala baliatu zuen, aipaturiko ekarpenak ikerketa, estrategia eta araubide-markoekin kontrastatuz.

4. ETORKIZUNeko ZAINtZA-LANETARAKo ESTRATEGIKoAK DIREN ALORRAK

Diagnostiko bateratua osatzeko prozesuari esker eta arloko eragileekin egindako parte-hartze saioak eta analisi tekniko eta dokumentala aintzat hartuta, Arabako zaintza-lanen liburu zuriaren bizkarrezurra diren lan-ildo estrategikoak lehenetsi dira.

Prozesuan hautemandako esku-hartze esparru nagusiak biltzen dira ildo horietan, eta zaintza-sis-

temaren egungo eta etorkizuneko erronkei erantzuten diete. Horiek taxutzean, kontuan izan dira askotariko lurralde-testuinguru eta bizitza-egoera daudela, eta baita eragileen eta sistemen arteko koordinazioa hobetu beharra ere, arreta ematean areagotzen ari den konplexutasunari modu egokian aurre egiteko.

LEHENESTE-IRIZPIDEAK ETA GOMENDIOAK

Dokumentu honetan ageri diren lan-ildo estrategikoak eta gomendioak irizpide adostu sorta baten arabera lehenetsi dira, lan-ardatz horien egokitasuna, koherentzia eta bideragarritasuna ziurtatzearren. Hauek dira, hain zuzen ere, irizpide horiek:

- ▶ Parte-hartze prozesuan egindako ekarpen bakoitza zenbatetan agertu zen. Horrela, lan-saioetan behin eta berriz aipatu zirenak hartu dira aintzat.
- ▶ Zaintza-sistema hobetzeko lan-ildo eta gomendioek zenbaterainoko eragina izan lezaketen horretan, batez ere arretaren kalitateari, ekitateari, iraunkortasunari eta egoera konplexuei aurre egiteko gaitasunari dago-kienez.

- ▶ Zenbateraino datozen bat erreferentziazko esparru estrategikoekin eta araubidezkoekin, autonomia erkidegokoekin zein estatukoekin eta Europakoekin, eta baita Gizarte Politiken Sailaren jarraibideekin ere.
- ▶ Proposamenak gauzatzeko modukoak izatea, egungo gaitasuna, baliabideak eta Arabako Lurralde Historikoan arian-arian egikaritzeko aukera kontuan izanda.

Lan-ildo estrategikoak erreferentziazko jardunbidetzat hartzen dira, lurraldeko zaintza-politika publikoen planifikazio, gauzatze eta hobetzeari norabide jakin bat ezartzeko. Ez dira bere horretan ekintza-plan hertsia bat, baizik eta adostutako lan-esparru bat, esku-hartze arloak lehenesteko, jokabideak bateratzeko eta etorkizunean hartu beharreko erabakiak errazteko, maila estrategikoan zein operatiboan.

1. ALORRA ZAINTZA BIZIALDIAN ZEHAR. PREBENTZIOA

Zaintza definitzeko ahaleaginean, gizakiak berezkoa duen zaurgarritasunak dakarren interdependentziaren logikatik ulertu behar da kontzeptu hori. Aro Modernoak eta Ilustrazioak sortutako norbanako bakandu eta independentearen eredu idealetik urrun, zaintza bizialdi osoa hartzen duen etenik gabeko jarduera gisa baino ez daiteke irudikatu. Beraz, trantsiziozko politikak oinarri horretatik abiatuta eraiki behar dira, eta prebentzioari eta nork bere burua zaintzeari dagokien garrantzia eman behar zaie. Europan nagusi den ikuspegi teorikoaren arabera, zaintza herritar ororen bizitza osoa hartzen duen behar gorabeheratsua da, elkarren mendekotasunetik datorrena, eta ez salbuespenezko mendetasunari lotutako zerbait.

Europako ongizate-sistemak aldatzen ari diren garai honetan kokatzen da Arabako zaintza-lanen liburu zuri hau, zahartze-demografikoa, mendekotasun-egoerak eta eritasun kronikoak ugaritzea, familia-egiturak eraldatzea eta zaintzari bideratutako finantza-bitartekoak eta giza baliabideak gutxiagotzea ezaugarri dituen garai honetan.

Zaintzak bizialdi osoan zehar garatzeko behararren ikuspegiaren oinarrian, pertsona orok bizitzako zenbait unetan bere autonomiari, ongizateari eta gizartean duen partaidetzari eusteko laguntza behar duela dago. Mendekotasunean bakarrik zentratutako arreta-ikuspegitik harago doa planteamendu hori, bere egiten baititu prebentzioa, norberaren autonomia sustatzea eta premiak aurreikustea, ardatz estrategiko gisa.

Zahartze osasuntsuaren eta gizarte-inbertsioaren teorian funtsatzen da ikuspegi hori, prebentzioa iraunkortasuna lortzeko estrategia funtsezkotzat jotzen baitu. Nazioartean agerikoa da zaurgarritasunari, norberak erabakitakoa ez den bakardadeari edo endekatze funtzionalari aurre egiteko garaiz esku-hartzeak pertsonen bizi-kalitatea hobetu egiten duela, eta gerora pertsona horiek beharko duten laguntza arindu. Prebentziora bideratutako zaintza-sistemek gerora eman beharreko laguntzaren intentsitatea apaldu egiten dute, bizitza-kalitatea hobetu eta baliabideak

ahal den ondoena erabiltzea erraztu. Ikuspegi honen arabera, prebentzioak alderdi funtzionalak, sozialak, erlaziozkoak eta emozionalak biltzen ditu, eta kalteberatasuna, norberak erabakitakoa ez den bakardadea edo osasun mental komunitarioa aintzat hartzen ditu.

Ilido berean, lehen mailako osasun- eta gizarte-arretak eta baliabide komunitarioek garrantzi handia hartzen dute, prebentzioaren bizkarrezurra diren aldetik, eta premiazkoa da prebentzio-ibilbide osatu, komunitario eta pertsonalizatuak sortzera jotzea, norberaren gaitasuna eta funtzionalitatea lehenetsita, jarraipena egiteko arduradun iraunkor eta jakinekin, Osasunaren Mundu Erakundearen (ICOPE, 2024) *Adinekoen zaintza integraturako eskuliburua*-k gomendatzen duen moduan.

Osasun publiko komunitarioari, zahartze aktiboari eta ongizatearen gizarte-inguruabarrari lotuta dago planteamendu hau. Kontzeptu horiek luze garatu ditu OMEk berak, eta iraupen luzeko zaintza-lanen gaineko politika europarrek bere egin dituzte. Prebentzioa ez da osasunaren arloan soilik lantzen, baita gizartearenean, harremanenean eta komunitatearenean ere, eta beste zenbait alderdi eransten zaizkio, konparazio baterako, norberak erabaki ez duen bakardadea, zaurgarritasuna, buru-osasuna eta bizitza-kalitatea.

Beraz, zaintza-politikek zaintzaren ikuspegi oso baten alde egin behar dute, bizialdi guztia hartuko duena eta prebentzio-alorra barneratuko duena, premia larriagoak agertzea geroratzeko. Are gehiago, egungo testuinguru demografikoan, gizartea zahartzen ari baita nabarmen. Tokian tokiko egoeran aldeak badaude ere, egiturazko eta ertz askoko erronka bat sortu da. *Arabako gizarte zerbitzuen II. mapa (2024-2030) osatzeko diagnostikoa*-n ageri diren datuen arabera, 65 urte baino gehiagoko populazioaren kopurua etenik gabe ari da handitzen (6 puntutik gorako igoera 2001etik), eta aurrerantzean ere hala gertatuko dela pentsatzen da, batez ere 80 urtetik gorako kopurua, 2030ean 2023an baino %26,8 gehiago

izango direla aurreikusten baita. (AFA, SIIS-Gizar-
te Informazio eta Ikerketa Zerbitzua, 2024)

Horren guztiaren aurrean, giltzarri dira honako
bi gai hauek: zaurgarritasun-egoerak ahal be-
zainbat gutxituko dituzten prebentzio-politika
eraginkorren beharra —egoera horiek okerrera
eginez gero, sistemak nekezago erantzungo bai-
lieke— eta jaiotza-tasa handitzeko politika kohe-
rente eta iraunkorra sustatzea.

Ikuspegi oso eta prebentibo horri abiaburu sis-
temiko eta ez zatikatu batetik heltzen zaio, eta
badira tartean dauden beste zenbait faktore,
esaterako, etxebizitza, kultura, garraioa edo hi-
rigintza. Izan ere, arlo horietako auziek eragin
zuzena dute arreta ematean, eta horrek agerian
uzten du epe luzeko planifikazioaren beharra,
gizarte-adostasun iraunkorrean oinarritu behar
dena, zaintzari dagokionez.

Dena dela, osasunari eusteko eta haren andeatzea
saihesteko prebentzio-bitarteko eskasia dagoela
ikusi da. Hori dela eta, berebiziko garrantzia du
adin guztietako herritarrei ongizatearen gaineko
formazioa emateak, batez ere ariketa fisikoa, nu-
trizioa, emozioen gestioa eta norberaren autono-
mia landu ditzaten. Ildo horretan aurrera egiteko,
behar-beharrezkoa da koordinazioa eta sektoreen

arteko elkarlana, eta baita lehen mailako arreta
ere, prebentzio estrategiaren ardatz den aldetik.

Adin tarte guztietako herritarretan sustatu behar
da osasuna, eta horrek adinagatiko bazterkeria bo-
rrokatu beharra dakar, bereizkeria horrek zaharren
eskarmentuaren eta jakinduriaren balioa ezku-
tatzen baitu eta haiek beren buruari buruz duten
iritzia eta gizarteak haiei buruz duena kaltetzen
baititu. Bestalde, beste komunitate eta gizarte
batzuekin zaintzaren gaineko ikuspegiak trukatzea
esperientzia arrakastatsuak aurrera eramateko
aukeratzat jotzen da, jende gehiagorengana iris-
teko teknologia berriak eta sare sozialak baliatuta.

Azkenik, bakardade eta isolamendu egoerak uga-
ritzeak —batez ere landa-eremuan bizi diren adi-
nekoen artean, baina baita gazteen artean ere—
arrisku eta babes faltaren ondoriozko egoerak
hautemateko komunitatearen gaitasuna handitu
beharra areagotzen du. Zentzu horretan, EAEko
Osasun Inkestako datuen arabera (EAEOI, 2023),
beti edo ia beti bakarrik sentitzen direla dioten
gazteen ehunekoak ia sei puntu egin zuen gora
2018tik inkesta egin arte. Egoera honetan, ki-
rol-arloa zaintzaren bidelagun estrategikoa izan
daiteke, osasuna hobetzeko modua emateaz
gain, gizarteratzeko eta komunitateko kide akti-
boa izateko eremua baita.

1. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. ZAINTZA BIZIALDIAN ZEHAR ETA PREBENTZIOAREN GARRANTZIA

- Bizitza osoan zeharreko zaintzaren ikuspegi
prebentiboa indartzea, zahartzeak dakarren
narriatzeari aurre hartzea eta ongizatea sus-
tatzea zaintza-sistemaren egiturazko arda-
tzak bilakatuta.
- Ongizaterako hezkuntza politika publiko guz-
tietan txertatzea, hezkuntzaren, osasuna-
ren, kulturaren eta kirolaren arloen arteko
elkarlana bermatuta.
- Hautemate goiztiarra bultzatzea, gizarte- eta
gertuko osasun-zerbitzuetan, eta zaurga-
rritasun, isolamendu edo narriatze egoerak
identifikatzeko eta horietan laguntzeko gai-
tasuna handitzea komunitatean.
- Nork bere burua zaintzeko, norberaren auto-
nomia emendatzeko eta osasuntsu bizitzeko

prebentzio-baliabideak ugaritzea adin tarte
guztietan, osasuna, nutrizioa, ariketa fisikoa,
emozioen gestioa eta zahartze aktiboa lan-
tzeko programak sustatuta.

- Bakardadeari eta gizarte-isolamenduari au-
rre egiteko neurri prebentiboak indartzea,
egoera horiek osasunerako eta ongizaterako
arriskutsuak diren aldetik, arreta berezia ja-
rrita adineko pertsonengan, gazteengan eta
landa-eremuetan bizi direnengan.
- Komunitatearen eta kirolaren arloak pre-
bentzioaren eta ongizatea sustatzearen bi-
delagun estrategikotzat jotzea eta lantzea,
eremu horiek osasuna eta gizarte- inte-
grazioa babesten dituzten faktoreak direla
ulertuta.

2. ALORRA PERTSONALIZATZEA ARDATZ

Ematen diren zaintza-zerbitzuak pertsonalizatzea giltzarri da trantsiziozko zaintza-politikan. Horrek aldaketa handia eskatzen du, ez bakarrik kultura aldetik, baita araubide aldetik ere. Arreta jasotzen duenak zer bizimodu izan duen eta zer premia dituen ongi ezagutzearen aldekoak dira zaintzaren alorreko trantsizio-estrategia handiak (*Gizarte zerbitzuen II. plan estrategikoa edo Estrategia para la desinstitucionalización 2024-2030*)

Arreta ematea gero eta konplexuagoa da, eta horrek areagotu egin du arreta pertsonalizatu beharra. Ez soilik gizarte-zerbitzuak eskatzen dituztenak kopuru absolutuetan ugaritu direlako, baita kasu mistoak edo kontingentzia bakarra baino gehiagokoak gero eta gehiago direlako ere. Joera, aipatu den bezala, goranzkoa da. 2030ean, esate baterako, mendekotasun-egoe-ran 3.155 lagun gehiago izango direla aurreikusten da, eta babesgabetasunari eta bazterketari dagokionez ere, badirudi kasuen kopuruak gora egingo duela, eta ez behera (AFA, SIIS-Gizarte Ikerketa eta Informazio Zentroa; 2024).

Zaintza pertsonalizatua norbanakoarengan eta haren harremanetan eta zaintzaren etikan zentratutako paradigmaren funtsatzen da, zeinak pertsonaren borondatea, nahiak eta bizi-proiektua kalitate-irizpiderik behinenak dituen. Ikuspegi horrek bat egiten du giza eskubideekin eta instituzio itxietatik kanpoko bizimodu independentea izateko Europako estrategiekin.

Laguntzeko, babesteko eta zaintzeko bestelako era bat da, esku-hartzearen erdigunean pertsona jartzen duena, jakintza profesionalaren eta antolaketa-premien gaineratik. Eredu horrek zaintza pertsonalizatzea errazten du, eta pertsonaren bizitza-kalitatea eta ongizatea bultzatzen ditu, haren eskubideak errespetatuta eta haren parte-hartzea bilatuta beti, bere bizi-proiektuari segida eman diezaion eta berak kontrola dezan.

Arreta-sistema estandarizatuen aurreko paradigma aldaketa bat da zaintzaren pertsonalizazioa. Pertsonarengan zentratutako arretan oinarri-

tzen da, norbanako bakoitza eskubide subjektu aktiboa dela aitortuta, bere bizi-proiektua, nahiak, gaitasuna eta harreman-sareak dituen.

Planteamendu hau bat dator, besteak beste, Desgaitasuna duten Pertsonen Eskubideen buruzko Nazio Batuen Erakundearen Konbentzioarekin eta Europako Zaintzaren Estrategiekin, arau horiek nor bere buruaren jabe izatea, erabakiak hartzeko erantzukizun partekatua eta babesen egokitze malgua sustatzen baitituzte. Lurraldeari erreparatuta, pertsonalizazioak ezinbestean zerbitzuak Arabako tokian tokiko errealitate kultural eta sozioekonomikora moldatzea dakar.

Arreta pertsonalizatzea trantsiziozko zaintza-politiken ardatz nagusietako bat da. Frogatua dago pertsonalizazioak kultura ez ezik antolakuntza, araubidea eta zerbitzuen ezaugarriak ere aldatzea eskatzen duela, eta baita ebaluazio-sistemak ere, laguntzak premietara egokitu daitezen.

Arestian aipatutakoaren arabera, ezinbestekoa da erabiltzailearen egoeraren balorazio zorrotza egitea, balioztatze horretatik baino ezin izango baitira arreta-baliabiderik egokiak abian jarri. Hau da, jasotzen den arretaren eta egoeraren balioestearen arteko tartea ahal den txikiena izatea. Horregatik proposatzen da balioztatze-sistema parte-hartzaileago eta bizkorragoetara jotzea, arreta jasoko dutenen zein haiek zaintzen dituztenen parte-hartzea barne-hartzen dutenak. Jimenezek, Caberok eta Gutierrezek 2025ean aipatzen zuten urte bereko *Anti Poverty Network* (EAPN, 2025) dokumentutik hartutako datuek argi erakusten dute laguntza eskatzen denetik ebazten den bitarteko prozesua laburtzea dela mendekotasunaren arretaren erronka handienetako bat. Indarrean dagoen legediaren arabera, horretarako epea 169 egunekoa da, gehienez ere; baina estatuari dagokionez, denbora-tarte hori nabarmen handiagoa da (349 egun). Gure lurraldean, berriz, prozedura abiarazten denetik hura ebatzi arte 69 egun igarotzen dira, batez beste¹.

¹ 2025ean egindako eskubideen batez bestekoa. Iturria: GOFEn datu-basea

Zaintza beharrak dituzten pertsonen premia espezifikoek edo haien egoera-aldaketei bizkor erantzuteko zailtasunak ditu sistemak. Geldotasun horrek pertsonalizazioa kaltetzen du, alegia, zerbitzuaren kalitatea. Areago, horri arreta-zerbitzu asko zeinen zurrin diseinaturik dauden gehitu behar zaio, eta, maiz, erabiltzaileak egokitu behar izaten dira zerbitzura, moldatze-ahalegin hori bi aldeek egin dezaten bezain malguak ez baitira zerbitzuok. Arreta jasotzen duenaren erabakitzeak ahalmena urratu ere egin liteke, pertsona horren borondatea kontuan hartzen ez bada.

Talde espezifikoek dagokienez, adopzioaren eta harreraren alorrean dago, gaur egunean, zerbitzua pertsonalizatzeko eta artatutako pertsonaren borondatea errespetatzeko zailtasunik handienetako bat. Kontzientziazio kanpainak gorabehera, oraindik ere oso gutxi dira harrean ematen diren adin txikikoak, eta, kasurik gehienetan, harrerako familiak umearen ahai-deak izaten dira. Hortaz, azkenean, harreraren har litezkeen adin txikiko asko egoitzetan artatzen dituzte.

Azkenik, zaintza-sistemari oraindik ere kosta egiten zaio benetan barneratzea kultura, hizkuntza, gaitasun eta genero aniztasuna, eta horrek zuzen-zuzenean eragiten dio arretaren kalitateari, irisgarritasunari eta egokitasunari. Egunerokoa, egokitze falta horrek kolektibo jakin batzuen nortasun, kultur-jarduera edo premia bereziei bete-betean erantzuten ez dieten ohi-turak, arauak eta dinamikak dakartza.

Ikuspegi intersektionalak erakusten digu generoak, jatorriak, egoera administratiboak, prekarietate ekonomikoak eta gaitasun fisiko zein intelektualak nola eragiten dioten elkarri eta nolako aldeak sortzen dituzten arretaren irisgarritasunean eta artatuen bizipenetan. Berezi garrantzitsua da aldagai horien konbinazioak sortzen duen inpaktuari erreparatzea migratzaileen kasuan, LGTBIQ+ pertsonengan edo desgaitasun psikosoziala dutenengan, beren buruaren zaintzari buruzko erabakietan esku hartzeko zailtasun handiagoei egin behar izaten baitiete aurre sarri.

Kulturalki seguruak diren espazioak eraikitzeak, ezinbestekoa da ohi-turak, elikadura, espazioak eta jarduerak egokitzea, eta baita kulturen arteko bitartekaritza, komunikazio inklusiboa eta lantalde profesionalen formazioa hobetzea ere, kulturen arteko harremanetarako gaitasunean eta aniztasunarekiko errespetuzkoa den arretan.

Pertsonalizatzeak bazterkeriazko eta urgentziazko egoeretan arreta jartzea ere esan nahi du. *Arabako gizarte zerbitzuen II. mapa (2024-2030) osatzeko diagnostikoa*-ren arabera, “badira zenbait faktore 2030ean gizarte-bazterketa kasu kopuruen prebalentzia emendatuko dela pentsarazten digutenak” (2024, 46. or.). Dokumentu berean nabarmentzen da nolako estaldura arrakalak dauden lehen zein bigarren mailako arreta-zerbitzua jasotzeko garaian.

2. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. PERTSONALIZAZIOA LEHENTASUNEZKO ARDATZ

- Arretaren pertsonalizazioa zaintza-sistemaren egiturazko ardatza bilakatzea, zaintza-ibilbide koherenteak, jarraiak eta bakoitzak izan duen bizimoduari egokituak bermatuz, bakoitzaren eskubideak, nahiak eta ingurua-barra errespetaturik egon daitezen, bizialdiaren amaieran ere.
- Hasierako balorazioak ondoren jasoko diren zaintzetan zenbaterainoko garrantzia duen

jakinda, hastapeneko balorazio-sistemak indartzea proposatzen da, bakoitzaren premiak eta jasoko den arreta bat etor daitezen, artatuen eta haren zaintza-ingurunearen iritziak eta nahiak kontuan hartuta.

- Antolaketa-eredu malguak bultzatzea, laguntza norberaren premiei, erritmoei eta nahiei egokitu ahal izateko eta ez alde-rantziz.

- Kultura-, hizkuntza-, gaitasun- eta genero-antzasunari arreta jartzea, zerbitzuaren egiazko, errespetuzko eta kalitatezko zerbitzua emateko ezinbesteko baldintza den aldetik, profesional espezializatuen parte-hartzearekin Ikuspegi intersektzionala gehitzea zaintza-lanen planifikazioan eta arreta ematean, begirada zerbitzu hori eskuratzeko eta parte hartzeko zailtasun handienak dituzten kolektiboetan jarria.
- Bazterkeria egoeren, adikzioen bat dutenen eta osasun-mental arazoak dituztenen kasuetan arretaren pertsonalizazioa areagotzea, errealitate konplexu horiei egokitutako erantzunak bermatzeko.

3. ALORRA ESKURAGARRITASUNA

Nazioartean, estatuan eta autonomia-erkidegoan zaintza-politiken arloan adostasun handienetako bat da eskuragarritasunean eta irisgarritasunean oinarritua dagoen kalitate oneko zainketa-sistema bat lortzea. Unibertsaltasunaren arloan asko aurreratu bada ere, gizarte-zerbitzuen sistemarako berdintasunezko sarbidea premiazkoa da oraindik ere, bizilekua, ahalmen ekonomikoa edo informaziorako sarbidea landu gabeko faktore mugatzaileak izan ez daitezen.

Eskuragarritasuna ezinbestekotzat jotzen da zaintza-eskubidea betetzeko modua egon dadin, eta lurralde eta gizarte ekitatea lortzeko ere giltzarri da. Europako ikuspegiaren arabera, eskuragarritasunak alderdi fisiko, kognitibo, zentzumenezko, ekonomiko, informatibo, digital, kultural eta komunikatiboak ditu. Beraz, ez da azpiegiturak eskura izate hutsa, baizik eta informazioa eta zerbitzuak jasotzea, prozesuetan parte-hartzea eta erabakiak hartzea.

Illo horretan, existitzen diren baliabideen berri ez izatea eta horiek eskuratzeko prozesuak korapilatsuak izatea dira *non take-up*² edo zer-

bitzu-eskuratzean dauden hutsuneen arrazoi nagusietako bi. (Inklusio Idazkaritza Nagusia, 2024).

Horri gehitu behar zaio pertsonak Gizarte Zerbitzuen Sistemari sartzeko duten aukera egiazkoa eta erreala dela aztertu beharra, haien premia edozein izanda ere. Horretarako, erantzun gabeko eskaera dagoen zerbitzuei heldu behar zaie, eta eskaera hori egoki asetzeko jardunbideei ekin. Hori baita zerbitzuak eskuratzetik ez izatearen adibiderik behinena.

Egoerari aurre egiteko, *Irisgarritasunari buruzko Europako Zuzentaraua*-k eta Europako Batasuneko Kontseiluaren jarraibideek informazio-sistema gardenak, leihatila bakar eragin-garriak eta hizkuntza, kultura edo komunikazio aldetiko mugak dituztenentzako berariazko babesa lortzeko urratsak egin beharra dagoela nabarmentzen dute. Eta horrek Arabako Lurralde Historikoan lurralde orekaren eta landa-eremuan sakabanatutako herriguneen auziarekin lotura zuzena du.

² *Non take-up* esaten zaio pertsona edo familia batek legez dagokion prestazio publikoa ez eskatzeari, eta, beraz, ez jasotzeari. Institutuzio publikoek konpondu beharreko arazoa da, ekitaterik eza eta gizarte-bidegabekeria areagotzen baititu (Muñoz, 2024); izan ere, egun eskura dauden baliabide eta zerbitzuak ez baliatzea dakar.

Halaber, agerian gelditzen da familien ahalmen ekonomikoaren arabera aldea, izan ere, koordinaketa bera edo hainbat baliabide tekniko eta errehabilitazio prozesu familiek hartu behar izaten dituzte oso-osorik beren gain. Beraz, egoera jakin batzuetan administrazioak laguntza handiagoa ematearen alde egiten da. Ildo honetan, Europako Kontseiluak honako jarraibide hau ematen du: “arrazoizko zaintzak bermatzea, iraupen luzeko zaintzak behar dituzten pertsonen bizi-maila duina izan dezaten ahalbidetuz, pobreziatik eta gizarte-bazterketatik babestuz iraupen luzeko zaintza-premiak dituztelako, eta haien duintasuna zainduz” (*Kontseiluaren jarraibidea, iraupen luzeko eta kalitate handiko arreta irisgarria eskuratzeari buruzkoa (2022/C 476/01), Europako Batasunaren Aldizkari Ofizialean* argitaratua). Horrek egoera konplexua dakar, egungo baliabide eta zerbitzuen iraunkortasunari eta garapenari begirako gestioari dagokionez.

Mendekotasunaren alorreko laguntza ekonomikoa jasotzea eskubide subjektibotzat hartzeak babes-estaldura zabala dakar berekin. Familia Giroan Zaintzeko Prestazio Ekonomikoa (FGZPE) lortzeko eskaera kopurua jaitsi egin da, ordea, % 13,2, eta Laguntza Pertsonalerako Prestazio Pertsonala (LPPE)³ eta Zerbitzuari Lotutako Prestazio Ekonomikoa (ZLPE), berriz, gero eta gehiago eskatzen dira, batez ere bi horietako lehena (Arabako Gizarte Zerbitzuen Behatokia. Dataraba). Joera horrek garbi erakusten du arreta formal eta profesionala ugaritzera jo beharra, etxetik etxeko zerbitzuan zein egoitzetakoan; azken batean, joera horrek erakusten du administrazioek eta beste entitate batzuek hartu beharreko bidea zein den.

Irisgarritasun informatiboari dagokionez, informazioa eskuratzea demokratizatzea gaur egungo gizartearen ezaugarri gero eta nabarmenagoa da, eta hainbat ekimen ari dira bultzatzen herritarrarekiko harremanak hobetze aldera, esaterako, balorazio leihatila bakarra, abian diren zerbitzuen eta laguntzen mapa edo komunikabideetako kontzientziazio- eta informazio-kanpainak. Halere, oraindik erabiltzaileek eta familiek

baliabideak eskuratzeko prozesuetan hutsegiteak gertatzen dira, diagnostiko eta balioztatze prozesuen ondoren batez ere, une horretan egin beharreko urrats eta kudeaketetan.

Hortaz, profesionalek eta familiek eskura dauden aukeren, prozeduren edo izapideen gaineko informazio osaturik eta eguneraturik ez dutela pentsatzea ekidin behar da. Laguntza-eskatzaileen kasuan, nabarmena da egoera horretan aurkitzen direla maiz prozesuan erabili behar duten hizkuntza ez dakiten migratzaileak.

Mendekotasun-egoeran daudenei zuzendutako arretari dagokionez, *Ikuspegi*-ren Arabako datuen arabera, 65 urtetik gorako populazioaren % 4,2 baino ez dira atzeritarrak jatorriz, eta 80 urtetik gorakoen artean % 1,6 soilik. Beraz, gaur egunean atzeritik etorritako herritarren laguntza-eskaera apala bada ere, datu horien argitara ikus daiteke egoera aldatu egingo dela, jatorriz atzeritarrak diren gehienak adin-piramidearen erdialdean baitaude.

Bestalde, entzuteko desgaitasuna edo komunikatzeko laguntza behar dutenen kasuan, zailtasun horiek ere agerikoak dira, interprete edo komunikazio-sistema handigarriak edo/eta ordezkioak (KSHO) sistematikoki txertatuak egoitea gero eta gehiagotan eskatzen baita. Hori dela eta, zerbitzuetan eta arreta emateko guzietan, komunikazio-bitartekariak jartzea eta arestian aipatutako komunikazio-sistemak paratzea eta horien gaineko ezagutza areagotzea aholkatzen da.

Arreta jasotzeko eskabideak egiteko zama burokratikoa erantsi behar zaie oztopo horiei, izan ere *arrakala digitala* eta hizkuntza-muga ere, horiek ere informazioa eskuratzeko garaian aldeak sortzen baitituzte. Horrenbestez, sistemaren irisgarritasun fisiko eta digitala hobetu behar da, eta baita berariazko laguntza, desgaitasunen bat dutenen kasuan batik bat.

Beraz, egoera zein den ikusita, premiazkoa litzateke leihatila bakarra ezartzeko eta informazioa helaraztea hobetuko lukeen baliabide mapa bat osatzeko urratsak ematea. Horrez

3 GOFEn datuen arabera, LPPEek gora egin dute urtez urte: 2014an, 32 lagunek jaso zuten laguntza hori, eta 2024an, berriz, 489k.

gain, komeni litzateke parte hartzeko eta informazioa emateko eta jasotzeko esparruak sortzea, herritarren esku-hartzearen eta informazioa trukatzearen aldeko kultura ezartzera bideratuak, herritarrari badagokion laguntza ez jasotze edo *non take-up* kasuak ahal den heinean ekiditeko.

Profesionalei dagokienez, instituzioen arteko mahaia indargune eta aukera dira, dauden baliabideak zein diren jakitea eta horien berri ematea errazteko. Hortaz, ona litzateke informazio eguneratua behar duten profesionalei erreferentziatzeko langileak nor diren jakinaraztea eta behar duten materialak eskura jartzea.

3. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. IRISGARRITASUNA

- Gizarte Zerbitzuen Sistemaren benetako irisgarritasuna ziurtatuko duen kudeatze-eredua neurritzea eta planifikatzea, egun dagoen eta aurrerantzean izango den eskariari behar bezala erantzuteko adinako eskaintza orekatua eta egokitua bermatuz.
- Iraupen luzeko arreta-sistema eskuratzea eta pertsona orok bizi-maila duina izatea bermatzearen, tartean diren eragile guztien erantzukizun ekonomikoa nola partekatu aztertzea gomendatzen da, sistema iraunkorra izan dadin eta erabiltzaileak pobrezia eta gizarte-bazterketa egoeretatik babestu daitezzen.
- Sortzen den dokumentazio publikoa eta prozedura administratiboak herritar guztientzat irisgarriak izatea sustatzea, hizkera ulergarri eta egokitua erabilita, eta, beharrezkoa denean, kultura-bitartekaritza eta komunikazio-sistema handigarriak eta ordezkioak txertatuta.
- Zerbitzu eta baliabideetara bide digitaletik iritsi ahal izatea erraztea, online plataforma eskuragarriak sustatuta eta zailtasun teknologikoak dituzten pertsonei lagunduta, eta baita jende asko ibiltzen den gune publikoetan informazioa paperean zabaldua, esate baterako, osasun-etxeetan eta arreta komunitarioa emateko gunetan, herritar orok jakin dezan zer zerbitzu eta baliabide eskuratu ditzakeen eta horretarako nora jo behar duen.
- Heziketa- eta kontzientziazio- kanpaina publikoak egitea, dauden zerbitzuei eta horiek jasotzeko moduari buruz, batez ere talde zaurgarriei eta informazio horren berri izaten ez dutenei zuzenduta.

4. ALORRA

KOMUNITATEAREN PROTAGONISMOA ETA INSTITUZIONALIZAZIOARI ALTERNATIBAK

Alor honek komunitatea zaintza-esparru bidezko hartzea du oinarri. Agerikoa da hurbiltasuneko zaintza-ereduek eta komunitatearen babesak emaitza hobeak dituztela, ongizateari eta iraunkortasunari erreparatuta, ongi diseinatzen eta ebaluatzen badira.

Komunitatea zaintza-eragile aktiboa bilakatzen da protagonismoa ematen zaionean, eta sistema formalak osatu eta sendotu egiten ditu. Gizarte-kapitala, komunitatea garatzea eta hurbiltasuneko zaintza-ereduak ardatz dituen ikuspegiak balioa ematen die bizilagunen arteko harreman-sareei, borondatezko lanari, hiru-garren sektoreari eta ekimen komunitarioei, eta sistema publikoak sendotu egin ditzake, elkarlanean, komunitatea biziagotzearen eta gertuko laguntzen bitartez.

Herritarraren eguneroko bizimodua arretarekin uztartzen den esparru naturalari eustea da kontua. Horrela, zainketak ez dira pertsonen lekualdatu behar dituzten baliabide edo zentro espezializatuen inguruan soilik emango, baizik eta laguntzak pertsonen ohiko bizitza- eta iraunkortasun-ingurunera hurbiltzea ahalbidetzen duten eruedetara bideratu behar dira. Modu horretan, arreta etxean berean eta ohiko ingurunean jasotzea lehenesten da, zaindutako pertsona ahal den denbora-tarte luzeenean bere testuinguruan bizi dadin, bere autonomia, parte-hartzea eta gizartearekin eta komunitatearekin dituen loturak eta harremanak erraztuta.

Instituzionalizazioaren aurreko alternatibek, esate baterako, nor bere etxean zaintzeak, tarteko baliabideek edo elkar zaintzeko bizitoki ereduek garbi erakusten dute jendeak nahiago duela ingurune ezagun eta esanguratsuetan zahartu eta zainduak izan. Europako jarraibideekin eta EAEko gizarte-politiken bilakabidearekin bat dator ikuspegi hori.

Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoan bertan jasotzen da zaurgarritasun-egoeran dagoenak

nahiago duela ahal den denbora-tarte luzeenean bere komunitatean bizi, eta ahal den heinean, bere etxean.

Horretarako, ezinbestekoa da egitasmo komunitarioak eta hurbiltasuneko arreta-zerbitzuak garatzea, baina baita erabiltzaileak eta haiek zaintzen dituztenak parte-hartzera bultzatzea, ahal duten neurrian, zerbitzuen diseinuan, gauzatzean, garapenean eta ebaluazioan. Izan ere, arreta komunitarioak nahitaezkoa du haren helburu diren eragileak eta haien premiak protagonista bilakatzea.

Gauden honetan, garrantzi nabarmena dute udalen oinarritzko gizarte zerbitzuek, arreta-ibilbidearen abiapuntu baitira. Lantalde horiek, komunitatean txertatuak, irisgarritasun eta hurbiltasun eredu dira, baina kezka dago lan-zama gehiegizkoak artatzen dituztenen jarraipen egokia kolokan jarriko ote duen. Hortaz, oinarritzko gizarte zerbitzuak indartzea gomen datzen da, gertuko eragile funtsezko diren aldetik, gaur egunean zer egoeratan dauden eta zer behar dituzten aztertuta, haien eraginkortasuna eta erantzuteko ahalmena hobetzeko.

Baina, aipatutakoaz gain, gogoan izan behar dugu azken helburua artatutako pertsonak ahal den denbora-tarte luzeenean haien etxetan bizitzea dela. Etorkizuna ez dela samurra izango aurreikusten da. Etxeko Laguntza Zerbitzua (ELZ), eguneko arreta-zerbitzuak, jantoki-sozialak, LPPE eta FGZPE laguntzak giltzarri dira, nork bere ingurune hurbilenean bizitzen segi dezan. Horrela, bada, 2030ean 248.000 lanorduek gehiago beharko direla aurreikusteak aurrez aurre egiten du talka sektoreak duen profesional eskasiarekin (AFA, SIIS-Gizarte Informazio eta Ikerketa Zerbitzua, 2024). Halaber, aipatu berri diren laguntza ekonomikoak, oro har, gero eta gutxiago eskatzen dira urtetik urtera, batez ere, FGZPE (AFA, SIIS-Gizarte Informazio eta Ikerketa Zentroa, 2024).

Sare formalean eragitearekin batera, beharrezkoa da bizilagunen arteko sarea indartzea edo hutsetik ehuntzea, artatze formala ordezkatzeko batere asmorik gabe, inguruan dauden zaurgarritasun-egoerak arinduko dituen zaintza eta laguntza testuinguru bat sorbailezake sare horrek, esate baterako, norberak erabaki gabeko bakardade edo isolamendu kasuetan. Zaintzan parte diren pertsona eta eragile

guztien koordinazioan eta aktibazioan oinarritutako begirada sistemiko eta integrala behar da, Tokiko Zaintza Ekosistemek bultzatzen dutena bezalako. Beraz, oso garrantzitsua da desberdin direnak bateratzeko sentiberatasuna eta gaitasuna lantzea, komunitatea aktibatze eta dinamizatzeko giltzarri diren profesionalak barne. Azken batean, zaintzaren kultura partekaturantz biziago jotzeko beharra.

4. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. KOMUNITATEAREN PROTAGONISMOA ETA INSTITUZIONALIZAZIOARI ALTERNATIBAK

- Arabako gizarte-zerbitzuen sistema indartzea, lehen mailako arretakoa zein bigarrenakoa, bere etxean bizi nahi duten pertsona artatuek ahal den denbora-tarte luzeenean hala egiteko modua izan dezaten.
- Oinarritzko gizarte zerbitzuen egitekoa sendotzea, hurbileko funtsezko eragile diren aldetik, gaur egungo haien egoera nolakoa den eta zer premia dituzten aztertuta, eraginkortasun eta erantzuteko ahalmen handiagoa izan dezaten.
- Egunko arreta-zerbitzuen antolaketan eta diseinuan harremanak, familia-deskonezioa eta gizarte-integrazioa aintzat hartzea, komunitatearen parte-hartzea errazteko eta artatutako pertsonen ongizatea areagotzeko.
- Desinstituzionalizazio prozesuak bultzatzea, baldin eta arreta jasotzen duen pertsona laguntza egokia jasota ohiko ingurunean bizitzen jarraitzeko moduan badago. Zentzu horretan, laguntza komunitario hori indartzea eta bermatzea funtsezkoa da, esku-hartzearen oinarri gisa. Planteamendu honetan, egoitzetako zerbitzua zaintza-ibilbidearen beste atal bat da, irizpide tekniko eta kalitatezkoek gidatua. Azken batean, instituzionalizazioa saihesteko gomendatzen da, baina betiere artatuaren nahia eta egoera aintzat hartuta.
- Bizimodu Independentearen Bulegoarekin eta beste elkarte batzuekin elkarlana sustatzea, egun dauden baliabideak osatzeko eta komunitatearen babes-sarea indartzeko.
- Etxeko Arreta Zerbitzuaren prebentzio-lana berreskuratzea eta areagotzea, adin handikoek ahal den denbora-tarte luzeenean haien familiakoekin bizi daitezen, baita berehalako arretaren beharrik ez badute ere.
- Komunitatea elkartzeko guneak eraikitzea, pertsona eta kolektiboen arteko elkarbizitza errazteko. Elkargune horiek parte-hartze komunitarioan eragina duten aldagai gisa hartzea gomendatzen da.
- Arrisku- edo isolamendu- egoerak haute-mateko eta horrela daudenak laguntzeko ahalmen komunitarioa indartzea, zerbitzu formalen lana osatzeko eta arreta-prozesuetan komunitateak duen inplikazioa areagotzeko.

5. ALORRA PARADIGMA ALDAKETA EGOITZETAKO ZAINTZAN

Kulturan eta demografian aldaketak gertatzen ari diren garai honetan, egoitzetako zaintza eraldatze-esparru agerikoa da. Izan ere, ez da kasu guztietan iraupen luzeko arreta behar dutenen kasuan lehenesten den aukera. Hori dela eta, erabaki askean, aukeratzean eta egokitzeapenean oinarritutako sistema bat proposatzen da liburu zuri honetan. Etxean jasotzen den laguntza aski ez deneko zaintzari segida eman beharko liokete egoitzetako zerbitzuek. (Europako Batasunaren Kontseilua, 2022ko abenduaren 15a)

Esparru teoriko zedarritu eta adostu hori hor izatea bera da aldaketa horiek aurrera eramateko indarguneetako bat, azaldu dugun egoerarekin bat baitator eta Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren eskumenez gaindiko ikuspegi holistikoa errazten baitu.

Esparru horretan, harremanetan oinarritutako zaintza-eredua, *Gizarea*, nabarmentzen da, Arabako Foru Aldundiak bultzatutakoa. Pertsonarengan zentratutako arretaren ikuspegia gainditzen du eredu horrek, erabiltzaile bakoitzaren harreman-sarea nolakoa den ere aintzat hartuz. Foru jabetzapeko egoitzetan ari dira lantzen, desgaitasunen bat dutenentzako egoitzetan zein adin handikoentzakoetan, eta baita egitasmora batu diren beste entitate batzuetan ere. Honakoa erabiltzaileen, haien familien eta profesionalen parte-hartzean oinarritzen da, egoitza bakoitzean bertan artatzen direnen harremanak eta bizimodua hobetzeko abiatzen diren dinamiketan, zentroa zaintza-komunitatetzat hartuta.

Pertsonalizazioa ipar hartuta, beharrezkoa da egoitza-eredu berritzaile eta malguagoetara jotzea, gizartearen eskakizun berriei erantzuteko eta komunitatearen parte izatea areagotzeko, egoitzen tamaina murriztuta eta haiei norberaren etxearen gero eta antz handiagoa emanda. Horretarako, malgutasunak gizarte zerbitzuen alorretik haragoko oztopoak gainditu beharra du. Hainbat intentsitatetako eta hainbat premietara egokitutako egoitza-arreta garatzeak etxebizitza eskuratzeko egoera korapilatsuari aurre egitea eskatzen baitu.

Paradigma aldatzeak egitura zurrun eta hierarkikoetatik norberaren intimitatea, autonomia eta egoiliarren eta haien familien parte-hartzea errespetatzen duten elkarbizitza esparruetara igaro beharra dakar. Nazioartean agerikoa da *small-house nursing homes* eta *Green house* bezalako ereduak bizi-kalitatea hobetzeko lagungarri direla, ohiko egoitzetakoak baino emaitza nabarmen hobeak lortzen dituztela, eta horrek antolaketari eta profesionalen egitekoari buruzko ondorioak dakartza.

Egoitza-ereduaren aldaketaren bizkarrezurra dira zaintzaren etika, pertsonarengan eta harremanetan zentratutako arreta eta bizikidetzaredu txikiek dakarten bizi-kalitatearen eta asebetetzearen handitze agerikoa.

Alor honetan nabaria da, bestalde, egoitzetako arreta eta gainerako zaintza-zerbitzuak (etxekoa, komunitatekoa, tarteko baliabideak) ezinbestean uztartu beharra dagoela, konpartimentu itxiak saihestuta eta koordinazio soziosanitarioa indartuta. Iraunkortasunari begiratuta, zaintza-katearen beste atal bat izan behar dute egoitzek eta ez ezinbesteko azkeneko baliabide.

Duintasunari, autonomiari, parte-hartzeari eta zaintza-zerbitzu katea ez eteteari lotutako adierazleak hobetsi behar dira, egoitzetako zerbitzuaren kalitatea ebaluatzean.

Horrek, nahitaez, egoiliarren ahala eta erabakimena aitortzen ez dituen ikuspegi baztertzailerak alboratzea dakar, eta haren nahia eta erabakiak aintzat hartuko dituen eredurantz urratsak egitea. Irizpide teknikoak ez dira ororen gain jarri behar; aitzitik, baliabideak eta zerbitzuak egoki ebaluatzea da funtsezkoa, eta haien arteko aldeak ekidin behar dira.

Laburbilduz, egoitza-eredu berri hauek arretaren pertsonalizazioak ardaztu behar ditu, jarraipena ziurtatuta, pertsonaren arreta-ibilbidean etenik ez dela gertatuko bermatuta.

5. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. PARADIGMA ALDAKETA EGOITZETAKO ZAINTZAN

- Egoitzetako zaintzaren gaineko araubidea eta antolaketa-esparrua aztertzea, arretaren pertsonalizazioa, erabaki askea eta komunitatean integratzea errazten dutela bermatzeko.
- Zaintza-zerbitzuen eta egoitzetako arreta-ereduaren gaineko informazio-gardentasuna ziurtatzea, pertsona erabiltzaileek, familiak eta profesionalek garbi jakin dezaten zer arreta mota eskaintzen den.
- Bizikidetza-unitate txikietan oinarritutako egoitza-arreta eredu baterantz jotzeko gomendatzen da —ahal dela, gehienez ere 20 lagunekoak—, norberaren etxearen ahal den antzik handiena izan dezaten diseinatuak. Horretarako, komeni da estatuan zein nazioartean egin diren esperientzia berri-tzaileak aztertzea, etxe-giroko eta hurbileko espazioek artatutako pertsonen bizi-kalitatea, autonomia eta ongizate emozionala hobetzen dutela erakutsi baitute. Planteamendu horrek arreta pertsonalizatuagoa ematea, harreman esanguratsuak sortzea eta eguneroko dinamiketan txertatuago egotea errazten dute, betiere kontuan hartuta nor bere etxean artatzerik ez dagoe-nean egoitzek norberaren etxeko eguneroko bizimoduaren ahal den antzekoena eskaini behar dutela eta norberaren bizi-proiektura egokitu behar dutela.
- Egoitzen eta bestelako arreta-zerbitzuen arteko elkarlanerako kultura sustatzea, guztien esperientzien, jarduera egokien eta artatuen premiei egokitzeko berrikuntzak ezagutzeko, ematen den arretaren kalitatea hobetzeko. Adibidez, Gizarea egitasmoa pertsonak zaintzen dituzten bestelako entitateetara hedatzen laguntzea.
- Protokolo, plan eta estrategietan eragitea, prozesu guztiak ongi zehatz daitezen eta iraunkorrak izan daitezen. Protokoloek argiak izan behar dute, estandarizatuak, eta norbanakoaren beharrei egokituak, arretaren kalitatea eta koherentzia ziurtatzeko.

6. ALORRA LANKIDETZAZKO GOBERNANTZAREN ALDE

Trantsiziozko politikek, berezkoa duten konplexutasunagatik, maila askotako gobernantza sendoa eskatzen dute, zaintza-zerbitzuen sarea osatzen duten eragile guztiak barnean hartzeko eta uztartzeko gauza izango dena. Europako Kontseiluaren iraupen luzeko eta kalitate handiko zaintza-zerbitzuen irisgarritasunari buruzko jarraibidearen 10. puntuan aipatzen da tartean diren eta horretarako interesa duten alde guztien koordinazioa (Kontseiluaren iraupen luzeko eta kalitate handiko zaintza eskuratzeko irisgarritasunaren gaineko jarraibidea, 2002). Iraupen luzeko zaintza-politikak osatzean, gauzatzean, jarraitzean eta ebaluatzean parte diren guztiei solaskide izateko dei egiten zaie.

Lankidetzazko gobernantza beharrezkoa da zaintzak duen izaera interdependenteagatik: eragile eta maila ugariak (Aldundia, tokian tokiko udalak, osasungintza, hirugarren sektorea, komunitatea, familiak) elkarlanean ari behar dute arazo konplexuak konpontzeko. Lankidetzazko gobernantzari buruzko teoria-sorta klasikoak egoerak, prozesuak (konfiantza, konpromisoak) eta arrakasta lortzeko faktoreak deskribatzen ditu eragile askoko konponbideetan.

Zaintzak ertz asko ditu, eta horrek lankidetzazko gobernantza eskatzen du, administrazioen, gizarte-ekimenaren, komunitateko eragileen, profesionalen eta herritarren erantzukizun partekatuan oinarritua. Ikuspegi honen muinean maila askoko harreman bidezko gobernantzaren gaineko teoriak daude, sektorekako logika gainditu eta koordinazioa, elkarlana eta parte-hartzea sustatzen dutenak.

Teoria horien abaroan, Gizarte zerbitzuen II. Plan Estrategikoak ere berresten dituenak, ezinbestekoa da zaintzan parte diren eragile guztien arteko koordinazioa, profesionaletatik hasi eta familiararaino, ingurune edo ekosistema bakoitzaren berezitasunei egoki erantzun ahal izateko. Horretarako, beharrezkoa da zaintzen arloa bere osoan ulertzea, bizitzaren arlo guztietan baitu isla, bakoitzaren eskuduntza bakarrik ain-

tzat hartzetik eratortzen den zatikako ikuspegia gaindituta.

Politikak koordinatze-bidean aurrera jotzeko, ibilbide luzea egin eta eskarmentu handia bildu duen sistema publiko bat dugu, profesional kualifikatu eta etengabeko formazioa jasotzen ari direnek osatua, eta horrek koordinaziora eta elkarlanera bideratutako antolaketa-kultura sustatzen du. Koordinatzeko gune ugari badago ere, horien funtzionamendua hobetu beharra dagoela ikusten da, eta, horretarako, lankidetzazko hitzarmenak berriz aztertzea proposatzen da, egungo premiei egokiago aurre egiteko.

Maila askoko gobernantza-eredu honek iraun dezan, ezinbestekoak dira eragileen elkarrenganako konfiantza, koordinazio eraginkorra, erabakiak hartzeko arau garbiak, parte-hartze eragingarrirako bideak, erabakitze eta elkarrengandik ikasteko esparru iraunkorrak eta lankidetzazko eguneroko lan-molde izatea ekarriko duen koordinazio-egitura bat.

Zubi-lana egingo duten lanpostuak finkatzeak eta protokolo berberak erabiltzeak bikoizketak murrizten eta etenaldirik gabeko arreta lortzen laguntzen dute, batez ere etxeko zaintzan eta arreta soziosanitarioan.

Foru lurraldean, lankidetzazko gobernantzak Foru Aldundiaren egitekoa indartzen du, zaintza-sistema ahalbidetzeko eta haren osagaiak elkarri josteko garaian, elkarriketarako esparru egonkorak, plangintza komunak eta erabakitze kontzientea bultzatzen dituenen.

Testuinguru honetan, eta etxeko zaintzak nolako urgentzia eta garrantzia duen eta izango duen ikusita, Etxeko Laguntza Zerbitzuaren (ELZ) eta zaintzan zeresana duten gainerako eragileen arteko koordinazioa indartu beharra dago. Hala ere, koordinazio soziosanitarioa begien bistako giltzarri da lankidetzazko horretan. Horretarako, garbi dago beharrezkoa dela protokolo bateratuak sortzea eta egoki gizarteratzea, koordina-

zio edo arreta faltarik gerta ez dadin. Zaintzan ez dela etenik izan behar beste behin ere aipatu behar da, eta eskuduntza banaketak ezin dio kalterik ekarri arreta jasotzen ari denari. Horregatik, zubi-lana egingo duten lanpostu profesionaletan pentsatzea interesgarria da. Esate baterako, lehen mailako arretako gizarte-langilearen egitekoa finkatu eta hari segida ematea, iraupen luzeko arretako disfuntzioak gutxitzeko eta

zaintzaren fase guztiak hartuko dituen begirada izateko.

Azken helburua, hortaz, ematen diren zerbitzuak eta arreta etengabe hobetzean datza, baina baita bikoizketarik edo baliabide galerarik ez gertatzean ere, horrelakoak eraginkortasun-galera eta mesfidantza-iturri baitira. Horregatik, elkarlana eta informazio trukerako eta elkarrekin aritzeko guneak indartzea garrantzitsua da oso.

6. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. LANKIDETZAZKO GOBERNANTZAREN ALDE

- Instituzioen arteko gobernantzaren eta koordinazio soziosanitarioaren eta komunitarioaren kulturen sakontzeko gomendatzen da, konplexutasun handiagoko egoerei konponbide osatu, arduratsu, etengabe eta egokituak ematen zaizkiela bermatzeko. Horretarako, funtsezkoa da parte-hartzeko egungo egiturak, sektore kontseiluak eta lurralde kontseilua, garrantzizkotzat jotzen, eguneratzen eta aprobetxatzen segitzea, koordinaziorako, elkartrukerako eta administrazioek, profesionalek, komunitateko eragileek eta herritarrek konponbideak sortzeko esparru iraunkor gisa. Bestalde, erantzukizuna duten entitateek elkarrenganako konfiantza sortzeko eta elkarlanerako esparru berriak ere egituratu behar dituzte.
- Instituzioen arteko protokolo bateratuak osatzea eta zubi-lana egiteko profil profesionalak sortzea, zaintza-prozesuan etenik gerta ez dadin, eta erabiltzaileak arreta-maila guztietan zerbitzua jaso dezan.
- Kasu bakoitza koordinatzeko edo haren erreferentzia izateko profil profesionalak indartu, adibidez, lehen mailako arreta zentroetako gizarte-langilearena, pertsonak laguntzeko eta gizarte eta osasun baliabideen eta zerbitzuen arteko koherentzia ahalbidetzeko.
- Gizarte-entitateen eta herritar guztien parte-hartzea bultzatzea, ez zerbitzu hartzaile gisa bakarrik, baita zaintza-politika publikoen planifikazioan, gauzatzean eta ebaluazioan esku hartzen duten eragile gisa ere.
- Aldian aldiko gorabehera politikoak edozein izanda ere, zaintza-politiken iraunkortasuna eta jarraipena ahalbidetuko duten planifikazio eta finantzazio bide berriak aztertzea.

7. ALORRA LURRALDE OREKA

Lurralde oreka oinarritzko printzipiotzat jotzen da, artatuak izateko aukera berdintasuna ziurtatzeko, herritarraren bizitokia edozein delarik ere. Zaindua izateko eskubidea bermatzeak laguntzen eskuragarritasuna, kalitatea eta irisgarritasuna herritarraren bizitokiaren menpe ez dela egongo esan nahi du.

Arabako gizarte zerbitzuen mapa osatzeko diagnostikoa (2024-2030) dokumentuaren arabera, Arabako biztanle kopuruak, oro har, gora egin badu ere, landa-eremuko populazioa gehiago handitu da hiriburukoa baino, uste ez bezala. Gasteizko biztanle kopuruak % 16,5eko igoera izan zuen 2021 eta 2023a bitartean, eta landa-eremukoak denbora-tarte berean, berriz, % 18,4koa. (2024, 16. or) Azken hazkunde hori, ordea, ez zen neurri berean gertatu lurralde guztian. Arabako ipar-ekialdean eta hegoaldean gertatu zen populazio emendatzerik handiena proportzioan. Egoera soziodemografikoa hori izanda, esan beharrik ere ez dago gizarte-zerbitzuen sistemaren irisgarritasunak populazio banaketara eta norberaren bizitokira egokitzea eskatzen duela, eta, horretarako, irtenbide malguak behar dira, hurbiltasunezko zerbitzuak, eredu ibiltariak, irisgarritasuna bermatua duen teknologia, komunitateen arteko elkarlana eta hurbiltasunagatikiko abantaila nabarmenak dituzten tokian tokiko baliabide eta zerbitzuak aprobetxatzea.

Egungo zerbitzu estaldurari buruzko diagnostikoan, gorabehera ugari dago, aztergai den kontingentzia bakoitzaren arabera.

Mendekotasuna artatzeari dagokionez, egoitzetan leku falta handiena landa-eremuan dago, Aiarako kuadrillan, hain zuzen ere; baina gainerako zaintza-alorretan behar besteko estaldura du kuadrilla horrek, 2030. urterako egin den aurreikuspenaren arabera. Ez da gauza bera gertatzen bigarren mailako eguneko arretaren

kasuan, landa-eremu guztian hutsune agerikoak baitaude. Aitzitik, lehen mailako eguneko arreta jasotzeko leku kopuruak landa-eremuan EAEko Gizarte Zerbitzuen II. Mapak ezarritako helburuak gainditzen ditu (AFA; SIIS- Gizarte Informazio eta Ikerketa Zerbitzua, 2024).

Mendekotasunaren arretaren egoeraren gaineko zertzelada horiek ez datoz bat desgaitasunaren estalduraren gainekoekin; izan ere, egoitza-baliabide gehientsuenak Gasteizen daude. Diagnostikoan ageri diren aurrera begirako datuek ez dute argitzen etorkizunean baliabideak nola banatuko diren eskualdez eskualde, bertan ageri den aurreikuspenak lurralde historiko osoari dagokion informazioa baino ez baitu ematen (AFA; SIIS- Gizarte Informazio eta Ikerketa Zerbitzua, 2024). Bazterketa eta babesgabetasunaren arloetan ere egoera berdintsua da.

Gorabehera horiek ikusita, beharrezkoa da baliabide eta zerbitzu mapa eguneratua izatea, informazio zehatzagoa izateko eta lurralde osoan eskura dauden aukerak zein diren hobeto jakiteko. Horretarako, Oinarritzko Gizarte Zerbitzuen (OGZ) rola eta bertatik bertara egiten duten lan hori indargune nabarmenak dira.

Bestalde, behar besteko estaldura izango duen garraio-sarea lortzen ahalegindu behar da, horren faltak gizarte- eta osasun-zerbitzuak eskuratu ahal izatea zaildu egiten baitu, bai eta behar baino lehenagoko instituzionalizazioa edo egoitzetara eraman behar izatea. Gainera, egoera zaurgarrian dauden isolamendua, erraztu egiten du. Horrelakoetan, behar-beharrezkoa da komunitate-sareak bultzatzea eta sendotzea —bizilagunenak, boluntarioenak edo bestelakoak— laguntza instituzionalak osatzeko, egoera horiek hautemateko eta pertsona horiei laguntzeko.

7. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. LURRALDE OREKA

- Tokian tokiko egoera, batez ere landa-eremuetakoa, kontuan izango duen zaintza-sistemaren planifikazioa bermatzea, hurbiltasuna eta sistema hori erabiltzeko aukera berdintasuna indartuta.
- EAEko eta Arabako Lurralde Historikoko gizarte-zerbitzuen baliabideen mapa osatzeko tresnen eguneratzea eta erabilera sustatzea, planifikazioari, premien aurreikuspenari eta informazioa herritarrei helarazteari begira, erabakitzeke garaian eta zaintza-sistemaren baliabideak egokitzeko garaian tresna horiek lagungarri gisa erabil daitezzen.
- Lantalde ibiltariak sustatzea eta hurbiltasunezko bitarteko komunitarioak antolatzea bultzatzea, esaterako, arreta emateko gune mugikorak edo tokiko zaintza-ekosistemak, tokian tokiko zerbitzu-estaldura hobetzeko, laguntzak eskuratzea errazteko eta isolamendu-egoerak edo herritarrak behar baino lehenago egoitzetan sartzea saihesteko, batez ere landa-eremuan.
- Gasteizen metatuegi dauden zenbait zerbitzu deszentralizatzea eta neurri txikiko proiektuak bultzatzea landa-eremuan, gizarte-berrikuntzako esparru gisa.
- Garraio eta mugikortasun bitartekoak indartzea horren beharra dagoen tokietan, eskualdeen arteko eta eskualde barneko joan-etorriak errazteko eta zaintza-zerbitzuen irisgarritasuna hobetzeko.

8. ALORRA EBALUAZIOA ETA BERRIKUNTZA AKUILU

Konplexua eta aldakorra den eskenatokiaren aurrean, berrikuntza sozial eta teknologikoa eta etengabeko ebaluazioa giltzarri dira, iraunkortasunari eta helburu estrategikoak lortzeko begira.

Erabaki hobeak eta noranzko egokian bideratuak hartu ahal izateko, informazio fidagarri eta eguneratua eta ebaluazio-prozesu zehatzak eta bateratuak behar dira. Halaber, informazio gehiago eskuratu eta erabilgarri dauden baliabideak eta hobetze etengabea helburu duten esparruetan sortzen diren bitartekoak egoki gizarteratu behar dira.

Egitasmoak eta estrategiak ezartzeko eta ebaluatzeko dagokionez, horietako batzuk ez dira ebaluatzen edo ez da horien ebaluazio sistematikorik egiten; beraz, ez dago jakiterik zenbaterainoko eragina izan duten eta aurrera begira zer alor hobetzea merezi duen. Hor-taz, ebaluazioaren kultura hedatzen jarraitzeko gomendatzen da, eguneroko praxian errotuko dena, zaintzari lotutako ekimenen diseinuari eta inplementatzeari dagokienez.

Gainera, gero eta ohikoagoa da ikuspegi berri eta berritzaile bat izatea, era askotako egoerei erantzuteko, aldagetari eta berrikuntzari aurre egiten dieten jarrerak badira arren. Horre-

gatik, komeni da bide malguagoak sortzea, egitasmo berritzaileak garatu ahal izateko eta ingurune hurbileko zein nazioarteko diru-iturriak eta esperientziak trukatzeko aukerak baliatzeak. Baina baita ikasteko eta jakintza sortzeko esparru propioak ere, pertsonen bizimodua hobetzeko xedez. Ikerketak izan behar du berrikuntzaren ardatzetako bat.

Berrikuntza teknologikoa, berriz, pertsonen bizimodua hobetzeko balio handiko tresna bat da. Murgiltze birtualeko errealtateak eta

errealtate birtualak, adibidez, bizi-kalitatea, osasuna, ongizate-maila, egoera psikologikoa, gogo-aldartea eta, zenbaitetan, baita portararen asaldatze edo nahasmendu batzuk ere hobetzeko tresna izan daitezkeela erakutsi dute.

Ona litzateke, eraginkortasuna frogatu duten beste zenbait ekimenekin batera, teknologian oinarritutako esku-hartzeak inplementatzea eta hedatzea.

8. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. EBALUAZIOA ETA BERRIKUNTZA AKUILU

- Ebaluazioaren kultura bultzatzea eta berrikuntza sozial eta teknologikoa sustatzea zaintza-sistemaren maila guztietan, esku-hartzeetan dauden bikoizketak, teilakatzak eta hobetzeko aukerak identifikatzeko.
- Ebaluazioa etengabe hobetzeko tresna gisa erabiltzea, jardueren diseinutik beretik garrantzitsua den zeharkako elementutzat hartuta.
- Ikasteko eta berritzeko eremu iraunkorrak bultzatzea, premia berriak hautemateko, erantzun berriak probatzeko eta jardunbide egokien berri emateko, baita nazioartean ere.
- Aurrerabide teknologikoa konponbide berritzaileak aurkitzeko tresna gisa baliatzea.
- Ikerketarako eta jakintzarako esparruak sustatzea, berrikuntza eta jendearen bizi-kalitatea hobetuko duten bideak aurkitzeko.
- Datuaren kultura bultzatzea zaintzaren alorrean, informazioa biltzeko egungo sistemak hobetuta. Horretarako, datu biltze eta erregistratze sistematikoagoa landu behar da, informazioa zuzen jasotzea zein garrantzitsua den azpimarratu behar da, eta kudeatzaileei horretarako zer tresna eta zer datu dituzten eskura jakinarazi behar zaie. Halaber, aplikazio ezberdinak bateragarri izateko eta sistemak sinplifikatzeko urratsak egiten jarraitzea planteatzen da, zaintza-kateen jarraipena erraztu eta artatutako egoeren gaineko ikuspegi osoagoa izatearren.

9. ALORRA PROFESIONALIZAZIOA ETA FORMAZIOA

Zaintzaren kalitatea profesionalizazioari, etengabeko formazioari eta zaintzaileei, eremu formalean zein informalean, zor zaien aitortzari erabat lotuta dago. Profesionalizazioa sistemaren kalitatearekin, segidarekin eta iraunkortasunarekin uztartuta dago. Europako zaintzen estrategiak berariaz jasotzen du profesionalen lan-kondizioen, formazioaren eta erakartze/eustearen garrantzia, sistemaren kalitatea eta estaldura handitzeko.

Ez dago ukatzerik zaintza-lanek ongizatea sostengatzen dutela eta berebiziko gizarte-balioa dutela. Baina, Europaren Kontseiluak dioen moduan, “kide diren estatuak zailtasunak dituzte zaintzan diharduten langileak erakartzeko eta haiei eusteko”. Gure lurraldea ez da salbuespena, jakina, eta banan-banako eta etxex etxeko zaintza-ereduan hori da erronka handienetako bat.

Hortaz, funtsezkoa da zaintza-lanari duen meritua aitortzea, baina baita lan baldintzak hobetzea, formazioan inbertitzea eta araudia malgutzeko ere. Gaur egunean, horren aldeko egoera soziopolitikoa dugu Arabako Lurralde Historikoan, eta horrek zaintza-lanak profesionalizatu eta sektoreko langileen eskubideak bermatzeko aukera ematen du. Hala ere, aldea dago eremu publikoan eta pribatuan horretarako egin diren ahaleginen artean.

Formazio falta dute sektoreko langile batzuek, batez ere etxeko zaintzarako kontratatzen dire-

nek. Ezagutzen eguneratze eskasa eta etengabeko formazioari eza behin eta berririo ageri dira, sektore publikoko langileen eta pribatuko enen artean aldea badago ere.

Bestalde, prestakuntza-zentroen eta arreta-zerbitzuen arteko lotura estutzeko gomendatzen da, eta baita sortzen ari diren premia berriei eta artatu beharreko pertsonen profilari egokitutako berariazko formazio faltari heltzeko ere, esaterako, arriskuan dauden umeen zaintzaren edo desgaitasunen bat dutenen artean gero eta ugariagoak diren autisten arretaren kasuan. Horrek guztiak garbi erakusten du formazio-eskaintza eta laneko jarduna hobeto uztartu beharra dagoela, eta formazio-ibilbide berriak sortu, titulu berriak, eta etengabeko prestakuntzaren alde egin tinko.

Gogoan izan behar dugu, dena dela, zaintza-lanetan dihardutenak atzerriko emakumezkoak direla askotan, batez ere mendekotasun kasuez ari bagara. Gainera, egun indarrean dagoen araudia oztopoa da migratzaileen egoera erregularizatzeko eta haien lan-eskubideak aitortzeko; izan ere, laneko praktikak egiten badituzte ere, maiz ezin izaten dira lan-merkatuan sartu. Horregatik, etorkinen titulazioak eta lan-eskarmentua homologatzeko eta egiaztatzeko tresna arinagoak behar dira, lan kualifikatuak eskuratu ditzaten eta titulu ofizialek ematen dituzten abantailen jabe izan daitezen.

9. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. PROFESIONALIZAZIOA ETA FORMAZIOA

- Zaintzaren sektorea profesionalizatzea erraztuko duten politikak sustatzea, lan-kondizioak hobetu, etengabeko formazioa bultzatu eta profil profesionalak Arabako populazioaren zaintza-premia berrietara egokituko dituen ikuspegi osatuarekin, lantalde profesionalek zaintzaren alorreko behar guztiei erantzuteko formazio egokia jasoko dutela ziurtatzeko.
- Zaintzaren sektorearen beharrei egokitutako formazio-ibilbideak garatzea, hezkuntza- eta enpresa-entitateekin elkarlanean, herritarren benetako arreta-eskakizunei erantzuteko (haurrak, zaharrak eta desgaitasunen bat dutenak) eta etengabeko ezagutza-eguneratzea bermatzeko. Alor honetan, egoitzetako eta etxeko arreta bereiztea proposatzen da, formazioari dagokionez, horietako bakoitzaren

- ezaugarriak, esku-hartzeko egoerak eta beharrezko gaitasunak zein diren aintzat hartuta.
- Tituluak homologatzeko eta lan-eskarmentua egiaztatzeko bide arinak sortzea, zaintza-sektorean lan kualifikatua lor dezaten, zaintza-lanetan ari diren guztiek formazioa eta akreditazioa erraz eta bizkor eskuratzea ziurtatuta.
- Etxeko zaintzan jarduteko langileak kontratazeko dirulaguntzak handitzea eta egonkortzea, behar bezalako lan-baldintzak izango dituztela bermatzeko.
- Etxeko zaintzaileak kontratatzeak dakarren zama ekonomikoa arintzeko bideak aztertzea, kalitate handiagoko enplegua sor dadin.

10. ALORRA ZAINTZAREN KULTURA. AITORTZA ETA ERANTZUKIZUN PARTEKATUA

Interdependentziaren kontzeptutik abiatuta, lehenago ere aipatu dena, logikoa dirudi zaintza ematea lan partekatua izatea, artatze hori edozein modutakoa eta intentsitatekoa izanda ere. Are gehiago, Goikoetxeak dioen moduan (2024), “Komunitate batek zenbaterainoko etika eta gizatasuna duen jakin daiteke egoerarik zaurgarrienean daudenei zer arreta, zaintza eta leku ematen zaien eta horri zer ikuspegitik heltzen zaion ikusita. Funtzionaltasun, autonomia edo independentzia maila eskasena dutenak baztertuko edo artatuko ez lituzkeen gizarte bat nekez jo daiteke moral aldetik duintzat”.

Zaintzaren kultura batek, beraz, erantzukizun instituzionala ez ezik, denen parte-hartzea eta ardura ere eskatzen du.

Zaintzaren etikak zaintza gizarte azpiegitura oinarritzakoa dela ondorioztatzen du. Eta zaintza-sistemak iraungo badu, ezinbestekoa da zaintzaren kultura aldatzea, interdependentzia onartuta, erantzukizunak berriz banatuta eta gizarte- eta genero-ardura partekatua sustatuta. Hala aipatzen da, esaterako, Mémora fundazioaren *Zaintzen duten hirien liburu zuria*-n (2021).

Ilido berean, ekonomia feministaren ekarpenek agerian jarri dute zaintzak lan asko eta askotarikoak hartzen dituela barnean, haurren eta mendetasunen bat dutenen zaintzaz harago. Alegia, eguneroko bizimoduak aurrera egin dezan ezinbestekoak diren lan guztiak. “Pertsonen ongizate fisiko eta emozionala egunero berrosatzeko prozesu beti amaigabea da” (Pérez-Orozco, 2020).

Pentsamendu kritikoaren arabera, sistema ekonomikoaren ardatz ezkutatua da zaintza, eta zaintzak historian zehar emakumezkoen lan ordaindu gabeari esker iraun duela salatzen du, eta, oraindik ere, generoen arteko desberdintasun nabarmeneko alorra dela. Legarretak eta Sagastizabalek diotenez (2023), “Denbora zertan erabiltzen den jasotzen duten datuen arabera, emakumezkoek etxeko lan gehiago egiten dute gizonezkoek baino, eta lan-merkatuan sartzen direnean, emakumezkoak egunean, guztira, ordubete gehiagoz aritzen dira lanean gizonezkoak baino. Hortaz, emakumezkoek astean zazpi ordu gehiagoz dihardute lanean, egun bateko lanaldi oso bat. Horregatik, aisiarako, bizitza sozialerako, beren burua zaintzeko edo parte-hartze

soziopolitikorako denbora gutxiago izaten dute”. (2023, 35. or.)

Bestalde, ez dago ukatzerik gure gizarteak “zaintzaren krisialdia” bizi duela —faktore demografikoengatik, profesional faltagatik y lan horri gizarteak ematen dion balio eskasagatik, familian oinarritutako ereduarena gortzeagatik eta ongizate-sistemaren egunetik egunerako kaxkartzeagatik— (Arrieta, 2025), baina baita zaintzeko modua eta horren inguruko kultura ez datozelako bat zaintzaileen eskakizunekin eta espero dutenarekin (García, 2021).

Egoera horri aurre egiteko, kontzientziazio-ekimenak proposatzen dira, erantzukizun partekatuaren eta familiako esku-hartzea malgutzearen gainekoak, gizonezkoei zuzenean dei egiten dietenak, dagoeneko abian den kultur aldaketa sustatzeko eta baloratzeko. Baina baita zaintzaren ardurak publiko/pribatu dikotomia gainditzeko duela eta gizarte-eragile guztiek parte hartu behar dutela onartzea ere, familietatik hasita estaturaino, merkatua, komunitatea eta norbakoak barne.

Gainera, osagarri gisa, zaintzaren gizarte-antolaketari erreparatu behar zaio, eta kultur aldaketa horrek kontziliazioa errazteko neurriak

izan behar ditu bidelagun, zaintzari lotutako beharrak ekoizpen hutsari lotutakoen gainetik jar daitezen.

Arreta etxean bertan ematea hobesten den honetan, zaintza mota horrek berariazko tratamendua behar du, maila sinboliko zein materialean, gaur egunean falta denean bakarrik erreparatzen baitzaio. Ezkutatzeko horren atzean zaintza-lanen feminizazioa eta familia-esparrua oraindik ere esparru itxiztat jotzen duen kultur kontzepzioa daude. Ulertu behar da zaintzaren kalitatea zaintzaileen ongizate mailaren arabera dela; hortaz, lan-prekarietateak arreta-prekarietatea dakar. Horri dagokionez, arestian azaldu da profesionalen lan baldintzak hobetu beharra dagoela, baina, aldi berean, familiak lan kontuak direla-eta hezi egin behar dira (zaintzailearekiko harremana kontratupekoa dela nabarmenduta, eta ez jabetzapekoa edo kontrolpekoa), eta, horrez gain, profesionali entzuteko eta langile horiek antolatze guneak sortu.

Alor honek liburu zuri honetan jasotzen diren gomendioak oso-osorik zeharkatu behar du, zaintzan erantzukizun partekatua, interdependentzia, elkartasuna eta gizarteak zaintza ongizate kolektiboaren ardatz dela aitortzea bultzatzeko.

10. ALORRARI DAGOZKION GOMENDIOAK. AITORTZA ETA ERANTZUKIZUN PARTEKATUA

- Zaintza-lanen aitortza sustatzea, sektore estrategikoa den aldetik, ekonomiari eta gizarteari dagokienez, kalitatezko enplegu erregulatua sortzeko gai dena, prekarizazioa saihesten bada, esparru formalean zein etxekoan.
- Gizartearen kontzientziazioa eta hezteko prozesuak bultzatzea, zaintza denon ardura dela nabarmenduta eta gizarte- eta genero-erantzukizun partekatua sustatuta. Zaintza partekatuaren kultura bat osatzea da helburua, familien, era guztietako instituzioen eta gizarte osoaren artean.
- Etxean zaintza-langileak dituzten pertsona eta familientzako tresnak eta formazio-esparruak sortzea, lan-harreman batean bi aldeek dituzten eskubide eta betebeharrak zein diren hobeto jakin dezaten. Egitasmo honen xedea da lan-harremanak profesionalak eta zuzenagoak izatea. Horretarako, lege aldetik betebeharren, lan-kondizioen, jendetasunaren eta liskarrak konpontzearen gaineko edukiak landuko dira, kontratatzaileek haien egitekoa egoki bete dezaten.
- Hezkuntzako etapetan zaintzak gizartean duen balioa ulertarazten duten eta erantzukizun partekatua sustatzen duten edukiak eta esperientziak txertatzea.
- Belaunaldien arteko bilguneak bultzatzea proposatzen da, elkarrengandik ikastea, besteen larrian jartzea eta komunitatearen

bizitzan zaintzak duen garrantziaren kontzientzia hartzea bultzatzeko.

- Zaintza-sistemaren kalitate-politiketan zaintzaileen osasun mentala eta ongizate emozionala berariaz txertatzea, batez ere konplexutasun handiko egoerei aurre egin behar izaten dietenena.
- 2025ean, Arraia-Maeztun, Urkabustaizen eta Guardian, Tokiko Zaintza Ekosistemak fase esperimentalean hedatzeko abiatu zen prozesuan sakontzeko eta zaintza antolatzeko beste era batzuetarantz urratsak ematen segitzeko aholkatzen da, erantzukizun partekatua, prebentzioa eta bizitza osoan zeharreko ongizate kolektiboa sustatuta.

5. ERREFERENTZIA BIBLIOGRAFIKOAK

Arabako Foru Aldundia & GOFE. (2024). *Arabako Gizarte Zerbitzuen Mapa (2024-2030) Osatzeko Diagnostikoa*.

Arabako Gizarte Ongizaterako Foru Erakundea. (d. g.). *Arabako Gizarte Zerbitzuen Behatokia*. <https://www.dataraba.eus/>

Arabako Gizarte Politika Saila (2023). *Gizarea: harremanetan oinarritutako arretari buruzko eskuliburua. Hurbilpen teorikoa eta GIZAREA Arreta Ereduaren diseinua*. Arabako Foru Aldundia.

Arrieta Ferrer, F. (2023). *Zaintzaren hariak: Oihal berri baterako bideak ehuntzen*. Elkar.

Barañano, M., Uriarte, A., Legarreta, M. (2024). Iniciativas público-comunitarias de cuidado a personas mayores. Oportunidades y retos para la transformación en el Ecosistema Local de Cuidados de Zestoa. *Revista Española de Sociología (RES)*, 3, 1-21. or. <https://recyt.fecyt.es/index.php/res/article/view/100420/78728>

Europako Batzordea. (2021). *Zahartzearen inguruko liburu berdea: belaunaldien arteko elkartasuna eta erantzukizuna sustatzea*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=COM:2021:50:FIN>

Europako Batzordea. (2022). *Zaintzen Europako estrategia*. https://www.era-comm.eu/ol-doku/SNLLaw/06_Pregnancy/122DV73_Len-zing_ES.pdf

Europako Parlamentua & Europar Batasuneko Kontseilua. (2019). *2019/882 Zuzentaraua (EB), produktu eta zerbitzuen irisgarritasun-eskakizunei buruzkoa (Irisgarritasunari buruzko Europako Akta)* <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2019-80999>

Europar Batasuneko Kontseilua. (2022, abenduaren 15a). Iraupen luzeko kalitate handiko zaintza eskuragarrien sarbiderako Kontseiluaren gomendioak (2022/C 476/01). *Europar Batasunaren Aldizkari Ofiziala*. <https://www.boe.es/doue/2022/476/Z00001-00011.pdf>

Euskal Herriko Unibertsitatea (EHU/UPV). (d.g.). *Ikuspegi: immigrazioaren euskal behatokia*. <https://www.ikuspegi.eus/es/quienes-somos/>

Eusko Jaurlaritza. (2008). *Gizarte Zerbitzuei buruzko legea*. <https://www.euskadi.eus/normativa-servicios-sociales/web01-a2gizar/es/>

Eusko Jaurlaritza, Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiken Saila. (2023). *Euskal Autonomia Erke-degoaren 2023-2026rako Gizarte-zerbitzuen II. Plan Estrategikoa* https://bideoak2.euskadi.eus/2023/10/03/news_88451/Plan_estrat%C3%A9gico_de_servicios_sociales_es.pdf

Eusko Jaurlaritza, Osasun Saila (2023). *EAEko Osasun Inkesta (EAEOI)*. <https://www.euskadi.eus/introduccion-escav23/web01-a3o-sa23/es/>

- Granadako Unibertsitateko Europar Dokumentazio Gunea (2022, irailaren 7a). Zaindariantzako eta zaintza-jasotzaileentzako zaintzen Europako estrategia <https://cde.ugr.es/index.php/union-europea/noticias-ue/1443-una-estrategia-europea-de-cuidados-para-cuidadores-y-receptores-de-cuidados>
- García Sainz, C. (2021). Conflictos de intereses en la organización social de los cuidados. In M. Á. Durán (Koor.), *Nork zaintzen du? Zaintzen gizarantz antolaketari buruzko ekarpenak* (39–61. or.). Emakunde – Instituto Vasco de la Mujer.
- Gizarte Eskubideetako, Kontsumoko eta 2030 Agendako Ministerioa. (2026). *Cartera de Innovaciones. Nuevos modelos de cuidados en la comunidad*.
- Gizarte Eskubideetako, Kontsumoko eta 2030 Agendako Ministerioa. (2024). *Estrategia estatal para un nuevo modelo de cuidados en la comunidad: un proceso de desinstitucionalización (2024–2030)*. <https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/publicaciones/Estrategia-modelo-cuidados.pdf>
- Goikoetxea Iturregui, M. (2024). Perspectiva ética de los cuidados. In *Grand Place: pensamiento y cultura* (zk. 22, 17–30. or.). Mario Onaindia Fundazioa. https://marioonaindiafundazioa.org/wp-content/uploads/2025/01/GRAND-PLACE-22_interactivo.pdf
- Jimenez, J., Cabero, A., Gutiérrez, G. (2025). *Una llave para nuestro futuro: vivienda y envejecimiento en comunidad*. <https://provivienda.org/download/una-llave-para-nuestro-futuro/>
- Legarreta, M., Martínez, E., Villena, U. eta Altuzarra, A. (2024). Evaluación del programa Pasaia Zaintza HerriLab para el desarrollo de un ecosistema local de cuidados en el municipio de Pasaia (Gipuzkoa). *Zerbitzuan*, 83, 19-38. or. https://www.zerbitzuan.net/documentos/zerbitzuan/Evaluacion_del_programa.pdf
- Legarreta, M., Villena, U., eta Martínez, E. (2025). *Propuesta metodológica para la evaluación de los ecosistemas locales de cuidados*. In *Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research*, 61, 137–154. or. <https://recyt.fecyt.es/index.php/IR/article/view/102684>
- Mémora Fundazioa. (2021). *Zaintzen duten hiriaren liburu zuria*. https://recs.es/wp-content/uploads/2021/12/211124_Libro-Blanco_Ciudades-que-Cuidan_v2.pdf
- Nazio Batuen Erakundea. (2006). *Nazio Batuen Erakundearen Pertsona Desgaituen Eskubideen gaineko Konbentzioa*. <https://www.boe.es/boe/dias/2008/04/21/pdfs/A20648-20659.pdf>
- Osasunaren Mundu Erakundea. (2024). *Adinekoen Zaintza Integraturako Eskuliburua (ICOPE)*. <https://www.segg.es/media/descargas/ICOPE-handbook-2nd-final.pdf>
- Pérez Orozco, A. (2020). *¿De qué hablamos cuando hablamos de cuidados?* Diputatuen Kongresuko Berreraikuntza Batzordeari egindako hitzaldia.